Fioroasa răzbunare

Chiote şi lăutari, vuie toată uliţa din capătul Kievului: acasă la Gorobeţ[1] esaulul[2] din oastea căzăcească - nuntă mare, i se-nsoară feciorul. Lumea de pe lume a venit la esaul. Le plăcea oamenilor pe vremuri să ospăteze colea temeinic, de băut - şi mai abitir, dar mai tare încă le plăceau petrecerile la toartă. Venise la nuntă, călare pe vestitul lui roib, pînă şi Mikitka zaporojanul, de-a dreptul aici trăgînd după o beţie de pomină ce încinsese el pe meleagurile Pereşleaului, unde şapte zile, iar nopţi tot atîtea, îi adăpase cu vin roşu pe şleahticii craiului. Asemeni venise de la răzăşeasca lui moşioară aflată la întfl-nişul dintre două dealuri, pe celălalt mal al Niprului, Danilo Burulbaş[3], fratele de cruce al esaulului, dimpreună cu tînăra-i soaţă Katerina şi cu pruncul lor care abia împlinise un an. Minunatu-s-au minunat oaspeţii ce albă-i era jupîniţei Katerina pieliţa obrazului şi ce negre sprincenele cumu-s catifelele de se fac prin ţările nemţeşti, şi-apoi ce scump şi bogat veşmînt de zile mari purta ea, cu fustă pe dedesubt de mătase albastră, şi ce potcoave de argint avea la cizme; dar şi mai tare s-au minunat că bătrînul, taică-su, nu venise cu ea. Numai de vreun an îşi duce iarăşi viaţa alde taică-su pe olatul de dincolo de Nipru, că doăuzeci şi unu şi-i irosise cine ştie pe unde, fără să se mai afle nimic despre el, iar cînd se-ntorsese, fiică-sa - măritată, ba şi cu prunc la sîn. Multe şi mari minunăţii ar mai fi avut el, de bună seamă, a povesti nuntaşilor strînşi la esaul. D-apoi cum să nu aibă, după ce atît de lungă vreme pribegise prin străine ţări! Că pe-acolo toate-s ca nelumea: şi oamenii altfel, şi nici biserici pravoslavnice nu-s... Dar iacătă, nu venise bătrînul.

Gazdele puneau acum pe masă, pentru toţi nuntaşii, votcă din cea bună, fiartă cu stafide şi prune uscate, şi, pe o tavă cît toate zilele, colac. Pe dată. lăutarii se apucară cît de mîncat, cît de scociorît coaja de dedesubt a colacului că doar fusese pus la copt delaolaltă cu bănuţi înadins turnaţi, la frămîntat. în aluatul lui - şi, mai trăgîndu-şi sufletul un răstimp, îşi lăsaseră deopate ţambalele, diblele şi dairalele. Dar în astă vreme nevestele tinerele şi fetele. ştergîndu-şi de pe feţe năduşeala cu înfloratele lor năframe, iarăşi ieşiseră » mijloc, dornice să pornească danţul din nou; iar flăcăii, iute proptindu-Ş ii în şolduri şi aruncînd priviri semeţe într-o parte şi-n alta, se şi gătiseră P[U]f întîmp[ne] [cin]d deodată socrul mare, esaulul, numai ce se înfăţişă [5]* • d pe braţe două icoane pe care anume le scosese din iconostas, cu gînd [fn]. eCUvînteze mirii. Acele icoane le avea el în stăpînire de la un preacuvios [5]-histru. părintele Vartolomeu. Scumpă nu era ferecătura lor, nu-ţi luau ochii [S] aurul şi argintul de pe ele, dar nu s-ar fi încumetat nici un duh rău a aduce [C]tămare celui ce le ţinea în casă. înălţînd dară icoanele spre toţi cei de faţă, * iulul sta gata să rostească o rugăciune scurtă... numai că, fără veste, plozii, um se ţineau ei de zbenguieli printre lume, ţipară înspăimîntaţi, iar nuntaşii, luînd aminte din ce se iscase înfricoşarea copiilor, se dădură toţi îndărăt şi-l arătau cu degetul, cuprinşi de groază, pe un cazac ce se afla în picioare în mijlocul lor. Cine să fi fost acel cazac, nu ştia nimeni. Pînă atunci doar că-l văzuseră aici, la nuntă, jucînd straşnic de frumos cazaciocul şi-l auziseră stîmind haz cu vorbele lui de duh, printre cei ce necontenit se grămădeau în juru-i. Dar cum înălţase esaulul icoanele, dintr-o dată acel cazac necunoscut prinsese ase schimba tot mai mult şi mai mult la înfăţişare: nasul, lugindu-i-se, i se tot stfîmba într-o parte, ochii, din negrii-căprui i se făceau verzi şi-i fugeau de colo-colo, buzele i se-nvineţiseă, falca de jos îi tremura şi bărbia îi ieşea înainte ascuţită ca un vîrf de suliţă; din gură i se ivise afară un colţ rînjit, între umeri îi crescuse un gheb - în numai cîteva clipe iată-l din cazac în puteri, o căzătură.

— Vrăjitorul! Vrăjitorul! strigară toţi, grămădindu-se unii în ceilalţi.

— Iar a venit! strigau mamele luîndu-şi repede copiii în braţe.

Cu pas falnic, cu fruntea sus, esaulul se duse atunci spre vrăjitor şi, punîndu-i în faţă icoanele, îi vorbi cu glas poruncitor:

— Piei din faţă-ne, întruchipare a satanei, că n-ai ce căuta aici!

Şi mîrîind, şi clănţănind din dinţi ca un lup, pe loc se făcu nevăzut acel hidos moşneag. Cum vuie marea pe furtună, aşa s-au şi pornit, pe urma lui, în mulţimea de omenire strînsă, vorbe fel de fel şi încercări de tîlcuire.

— Ce soi de vrăjitor să fi fost? întrebau tinerii, ca unii ce încă nu văzuseră multe pe lumea asta.

— Semn rău! ziceau bătrînii, clătinînd din cap. Şi, cît de întinsă era bătătura casei esaulului, toţi, tineri, bătrîni, se-adunau pîlcuri-pîlcuri ba colo, to colo, să-i asculte pe cei

ce istoriseau acum cîte şi mai cîte pe seama hidosului vrăjitor. Dar spusele lor aproape că se băteau cap în cap, n-avea rumeni pesemne de unde şti adevărul.
Mai trecînd o vreme, adus-au gazdele în ogradă de-a dura un butoi de mied, şi au înşirat, să fie la îndemîna oricui, şi căldări cu vinaţ, destule. Se-nve-Se" nunta din nou. Zbucni ca un tunet cin tecul lăutarilor; pe dată se învîrtejiră atunci în danţ fete şi neveste tinerele şi aprigii cazaci, care de care cu caftan

51
""«Of
mai aprins la culoare. Furînd luleaua neamţului, moşnegii de cîte nouă»
ori şi o sută de ani se avîntau să joace şi ei şontîc-şontîc, că pasămite aminteau de vremurile de altcîndva, ce nu trecuseră în zadar pentru ei. Sj 51
benchetuit uite-aşa, nunta-ntreagă, pînă tîrziu noaptea, dar ştii, benchetui colea, pe cinste, cum nu se mai văd azi petreceri. Pînă la urmă, tot au prins f a oaspeţii, şi-a se mai împrăştia, dar prea puţini pornind spre casele lor: că bun- parte dintre nuntaşi şi-au aşternut să doarmă pe loc în ograda esaulului, mar ogradă cît vrei; iar cei mai mulţi şi mai mulţi, căzăcimea, s-au apucat de iras aghioase, nepoftiţi, pe unde au găsit, în casă ori în bătătură: pe sub laviţe, pe duşumea, la picioarele cailor, în preajma vreunui coteţ; unde se dărîma din picioare, de beat, cazacul, acolo se şi răstignea să hodinească, şi-apoi dă-i sforăială, de să răsune tot Kievul.

II

Lină strălucire scaldă într-acest ceas firea întreagă: ieşit-a luna de după spatele dealurilor. Ca o muselină din cele scumpe, de Damasc, şi albă ca omătul, aşa se-aşterne lumina lunii peste rîpoasele Niprului maluri, unde cernita umbră s-a strîns şi mai adînc în hăţişul pădurilor de pini.
Iară pe Nipru călătoreşte ţinînd mijlocul apei o luntre[4] mare, ucraineană, La vîsle, în faţă, şed doi flăcăi: negre li-s căzăceştile cuşme purtate pe-o sprinceană, şi de sub lopeţi, de fiecare dată cînd le scot ei din valuri, ţîşnesc în toate părţile stropi de apă, ca scînteile de sub amnar.
De ce stau însă cu gurile cusute parcă cei doi vîslaşi? De cîntat nu cînta şi nici la voroavă nu s-au apucat, să-şi dea ştire bunăoară unul altuia cum cutreieră azi Ucraina preoţi veniţi din Lehia. de trag norodul căzăcesc la papistăşia lor; sau cum a ţinut piept două zile hoarda tatărasca în bătălia ce-a fost de s-a dat pe ţărmii Lacului-Sărat D-apoi cum să le mai vină a cînta ori a-şi povesti isprăvi vitejeşti? Stăpînul lor, panul Danilo, pînă-ntr-atît s-a afundat în gînduri, încît, măcar că i-a alunecat afară din luntre o mînecă a cîrmîziului caftan, el o lasă aşa, să ia apă; iar stăpîna lor, jupîniţa Katerina, cu ochii numai la pruncul pe care şi-l leagănă cătinel în poală, nici nu ia aminte că nu şi-a aruncat ceva pe umeri să-i ocrotească veşmîntul sărbătoresc de negricioasa pulbere de apă ce se tot abate peste el şi i-l udă.
Mai mare dragul cînd eşti pe Nipru la mijlocul lui şi priveşti de-acolo naltele-i dealuri, îmbelşugatele-i lunci, pădurile verzi! Nu-s dealuri dealurile acelea: stau ca-n aer, au creastă şi dedesubt şi deasupra, le învăluie adîncul cef şi pe dedesubt şi pe deasupra. Nu-s păduri pădurile acelea ce zbîrlesc prip*1 rele: mai degrabă zici că-s buhoasa chică a unui Barbă-Cot, crescută-n neştife

natîna-i- I-ajunge piticului barba în valuri, i-o scaldă valurile, iar pe sub Vi ca şi Pe deasupra buboasei lui chici - numai cer boltit. Nu-s lunci f le acelea: mai degrabă-s un brîu verde pe care şi l-a încins cerul peste "iocu-i rotund, iar prin jumătatea de sus a tăriei şi prin cealaltă, care-i Udesubt. se primbla luna în voia ei.
Dar pan Danilo nici nu cată în jur. la tînăra-i soaţă se uită:
Soţioara mea, scumpă Katerina, ce întristare te-a prins?
Nu că-s întristată, pane Danilo, stăpîne al meu! Dar mi-au strecurat o teamă în suflet nemaiauzitele fapte ce se povesteau despre acel vrăjitor. Cică din naştere-i el aşa de fioros... Şi că de mic îl ocoleau toţi ceilalţi copii şi nici unul nu voia să se joace cu el. Ascultă numai, pan Danilo, ce înfricoşătoare lucruri mai povestea lumea: cică lui necontenit i se năzărea că toţi rîdeau de el De-i ieşea cumva noaptea în cale vreun om,

îndată-l bănuia că s-a hlizit şi s-a strimbat la el în batjocură. Şi dimineaţă, omul acela, cînd dădea lumea peste el, îl găsea mort. M-am şi minunat, m-am şi cutremurat ascultînd cîte se mai istoriseau, încheie Katerina scoţînd din sîn o năframă, să şteargă nădu-şeala de pe faţa pruncului ce-i dormea în braţe. Pe care năframă ea, cu mîna ei. făcuse cu aţă de mătase roşie frunzele şi poamele ce se vedeau.
Pan Danilo, tăcînd, sfredelea cu ochii întunecata zare unde, în depărtări, dincolo de pădure, putea desluşi negrul val de pămînt ce împresura un castel din vechi vremuri. Năpristan i se adînciră între sprîncene trei cute; şi. în astă vreme, cu mîna stîngă îşi tot netezea mustaţa haiducească.
— Nu mi-e atît că-i vrăjitor, vorbi Danilo, cît nu-i a bună că ne-am pomenit cu asemenea mosafir. Ce gînd zănatic l-a adus aici la noi? Am auzit că leşii vor să ridice undeva prin preajmă o cetăţuie, ca să ne taie calea spre ţinutul zaporojenilor. Poftească!... Le şterg de pe faţa pămîntului diavolescul bîrlog numai cît voi prinde veste cumva că vrăjitorul se ţine cu ei. Scrumul se-alege atunci de moşneag, îl zvîrl în foc, nici corbii să nu-i mai ştie de ştire. Şi, pe de altă parte, nu-l cred eu că duce lipsă de aur şi de fel de fel de avuţii... Uite vezi? colo, în casa aceea, locuieşte el, tartorul! De-a fi să aibă sipetele pline de aur... O să trecem acuşi cu luntrea prin dreptul unui loc plin de cruci: ţin-tirimul! Acolo putrezesc spurcaţii lui străbuni. Cică erau toţi nişte flenduroşi 5 că, pentru bani, stăteau gata oricînd să se vîndă satanei trup şi suflet. De-o n adevăr ce se spune, că are-n sipete aur mult, apoi nu mai este nici o pricină de zăbavă: pradă de război ca asta...
— Văd eu ce ai în gînd, pane Danilo. îmi spunea mie inima că nu era a "ună întîlnirea noastră cu el... Dar ce grea ţi-e răsuflarea acum. ce neînduplecată cătătura, şi cum ţi s-au mai încruntat sprîncenele!...
— la mai taci din gură, muiere! vorbi Danilo cu mînie. Cine se uită în gura v°astră, ajunge de poartă şi el fuste. Măi flăcăi, daţi-mi un jar de la voi să-mi aPrind luleaua! Si. cu vorbele aceste, se răsuci către unul din vîslaşi, care nu-

maidecît scociorî în găvanul lulelei lui, de turnă jar în luleaua lui stăpîn.sa iar pan Danilo vorbi mai departe, tot mînios: Umblă ea să mă sperie vrăjitorul acela! D-apoi cazacul, slavă Domnului, nu se teme nici de diavoli nici de popii papistaşi. Ce ispravă ar mai fi de noi, de ne-am lua după capi, nevestelor, nu-i aşa, băieţi? Nouă, luleaua şi-o sabie cu tăiş bun - asta ni nevasta!
Katerina, ţăcînd mîlc, lăsă ochii în jos spre apa ce parcă dormea: dar vîntul dintr-o dată luă apa în răspăr şi Niprul întreg se aprinse de sclipiri argintii, ca-n miez de noapte blana unui lup. Răsucindu-se din mers, luntrea ţinu drumul mai pe aproape de mal, pe sub pădure. Se ivi, după un timp, ţintirimul: un pîlc răzleţ de cruci sţrîmbe. Si nu vedeai să crească printre acele cruci nici tufişuri de călini, şi nici iarbă măcar, numai cît luna le dogorea din slăvi cu văpaia ei rece.
— Măi flăcăi, spuse deodată pan Danilo întorcîndu-se către vîslaşi, auziţi ce ţipete? Strigă cineva „ajutor!", ne cheamă...
— Auzim, răspunseră numaidecît flăcăii şi, arătînd spre ţintirim, adăugară: Parcă din partea aceea se-aud.
Dar dintr-o dată - linişte deplină. Luntrea cotise din nou, pornind să dea ocol unei limbi de pămînt ce înainta în apă. Fără veste, vîslaşii scăpară din mîini ramele şi rămaseră neclintiţi, holbînd ochii. încremeni şi pan Danilo: cît erau ei tustrei de cazaci, se înspăimîntară, le îngheţă sîngele în vine. Prinsese mai întîi a se clătina una dintre cruci şi apoi, din mormîntul de sub ea, răsărise încet un trup supt de atîta zăcere în pămînt. Barbă, pînă la brîu; unghiile, crescute lungi de tot, mai lungi decît degetele. Stînd în picioare, mortul înălţă braţele încet. Faţa îi zvîcnea şi i se pocea întruna. Cumplită era, se vede, suferinţa acelui mort. îl auziră gemînd din greu şi strigînd cu glas crîncen, neomenesc: „Mă înăbuş! Mă înăbuş!" Ca un cuţit în inimă îi ajunsese pe cei din luntre strigătul acesta şi tot atunci mortul pogorî îndărăt în mor-mînt. Dar îndată după aceea o altă cruce prinse a se clătina şi iarăşi se înălţă din ţarină un mort, unul mai fioros, mai deşirat decît cel dintîi şi care, pesemne, zăcea de şi mai demult în pămînt: barbă pînă la genunchi, gheare - mai lungi decît celălalt. Strigă şi mortul acesta, cu glas şi mai crîncen: „Mă înăbuş!", apoi intră îndărăt în mormînt. Şi se mai clătină o cruce, se înălţă încă un mort. Dar acesta - ajuns parcă oale şi ulcioare, că numai osemintele i se mai văzură ridieîndu-se în văzduh, mult deasupra pămîntului. Barbă pîna la glezne; la degete, gheare nesfîrşit de lungi ce-i rămîneau înfipte în ţarină. Cutre-murător de lungi braţe întinzînd în sus, de parcă dădea să apuce luna cu ele. mortul acesta de-al treilea răcni, ca şi cum îi tăia cineva cu fierăstrăul îngă-benitele ciolane...

rum dormea în braţele Katerinei, pruncul ţipă deodată şi se trezi. Dar şi Katerina ţipase. Celor doi vîslaşi le picaseră cuşmele în Nipru. Pînă şi Danilo îl trecuse un fior.

Pe 5i dintr-o dată - linişte deplină ca şi cum nimic deosebit nu se întîmplase înainte; doar că o bucată de vreme, cei doi flăcăi statură neclintiţi în loc
să vîslească.
Privi cu-ngrijorare Burulbaş cum legăna în poală tînăra-i soaţă pruncul ce u.şi mai ostoia ţipetele şi-i spuse, la piept strîngînd-o, fruntea sărutîndu-i şi arătînd cu mîna într-o parte şi-n alta:
Nu-ţi fie teamă, Katerina! Uite: nu mai este acum nimic! înadins face asa vrăjitorul ca să bage lumea în sperieţi, să nu-i încalce careva mişelnicul bîrlog. Dar nu mai sperie el pe nimeni cu de-alde astea - doar pe muieri! Ia dă-ncoa la mine copilul, să-l mai ţin şi eu! Şi, spunînd aceste, îşi luă pan Danilo feciorul în braţe, aburcîndu-şi-l pînă la buze. de-l sărută şi-i vorbi astfel: Dreptu-i, măi Ivane, că ţie nu ţi-e frică de vrăjitori? Ia zi: „Nu tătucă, doar îs cazac". Ei hai, ţi-o fi, lasă plînsul! Acuşi sosim acasă! Cum sosim, ţi-o da maică-ta de mîncare şi pe urmă te-o culca în leagăn şi ţi-o cînta:

Nani, nani, nani,
Nani, puiul mamii!
Să creşti mare, mare şi voinic!
Căzăcimii să-ifii cinste,
Pe duşmani să-i înveţi minte!

Auzi, Katerina? Lui taică-tu, pe cît mi se pare mie unul, nu-i e voia să trăiască în pace cu noi. De cînd s-a întors, tot posac şi încruntat arată, de parcă-i mînios pe cineva... Păi, de ce s-a mai întors, dacă nu-i e bine aici? N-a vrut să închine un pahar în cinstea vieţii slobode a căzăcimii! N-a luat pruncul în braţe niciodată, să-l legene! La început, mă tot bătea gîndul să-mi deschid odată sufletul cătră el şi, nu ştiu cum, mi se punea un nod în gît, îmi mureau vorbele pe buze. Degeaba: nu bate inimă de cazac în pieptul lui! Că nouă, cazacilor, oriunde ne-am întîlni, inimile parcă ni se smulg din piepturi, să se intîmpine mai iute una cu cealaltă!... Ei, măi flăcăi, dragii mei, acuşi tragem a mal, aşa-i? Las c-o să vă dau eu alte cuşme. Ţie, Steţko, ţi-oi dărui una cu bucăţi de catifea cusute pe deasupra şi cu ceapraz de aur; i-am zburat-o din caP unui tătar, cu tot cu scăfîrlie. Tot ce purta el asupră-i a încăput atunci pe mna mea; numai sufletul i l-am lăsat să se ducă pe apa sîmbetei. Aşa, bun, rage la mal! Iacătă, măi Ivane, c-am sosit, acasă, ce mai plîngi? Ia-l tu de-acum ln braţe, Katerina!
Coborîră toţi pe uscat. Din spatele unui deal se iţea un coperiş de paie: acela era strămoşescul conac al lui pan Danilo. Dincolo de conac venea alt

deal, **şi-apoi dmp gri, puteice şi o sută de** verste **jur-împrejur** întîlneşti **suflet de om.**
Sfoara de moşie a lui pan Danilo e o vale strimtă ce coboară în fugă spre Nipru printre două coaste de dealuri. Nalt nu-i conacul de pe această moşioară: pe dinafară aduce a casă de cazac de rînd, iar odaie mare înlăuntru] lui - una singură; dar loc sub acest coperiş, berechet, încap toţi: şi panu Danilo, şi nevastă-sa, şi bătrîna lor slujnică, precum şi zece cazaci de strajă între-ales. Pe pereţi sus, jur-împrejur, poliţe de stejar. Pe poliţe, clituri dese de străchini şi ce mai ţine de tacîmul şederii la masă. Printre blide se mai vedeau şi niscai pocale de argint ori pahare încrustate cu aur, parte primite în dar de stăpînul lor, parte din război dobîndite. Mai jos, aninate în cuie pe pereţi, muschete scumpe, săbii, flinte, suliţe. Toate din mîna tătarilor, turcilor şi polecilor, de voie-de nevoie trecute în aceea a lui Danilo; şi mai toate, colo sau colo ştirbite. Privind acele ştirbituri, pan Danilo îşi amintea, ca şi cum ar fi citit un răboj, încăierările în care se avîntase. Şi, mai jos, înşirate pe lîngă pereţi, laviţe de scîndură de stejar geluite gospodăreşte. La înălţimea lor, faţă-n faţă cu vatra, şi ţinut sus de cîteva frînghiuţe care, trecînd delaolaltă printr-o verigă de sub tavan, stau prinse acolo de-o grindă - leagănul. Pe jos, în toată încăperea cea mare, pămînt bătătorit bine şi dat cu lut. Pan Danilo şi nevastă-sa dorm pe laviţe. Bătrîna lor slujnică, pe vatră. Pruncul se răsfaţă şi se dă huţa în leagănul lui. Cei zece cazaci de strajă se culcă pe jos, covrig, care pe unde apucă. Dar cazacului cel mai mult îi place să doarmă pe afară, pe pămînt neted, cu cerul învelitoare; nu-i trebuie lui plapumă, nu-i trebuie saltea de puf; doar că-şi aşterne căpătîi un maldăr de fîn din cel proaspăt, cu mireasmă bună, şi-apoi se lungeşte şi se lăfaie în iarbă în toată voia lui. îi rîde sufletul cînd, deşteptîndu-se din somn în puterea nopţii, vede deasupră-i nalta cerului boltă spuzită de stele şi simte cum îl scutură fiorii de răcoarea ce i-a strecurat-o tîrziul nopţii în căzăceştile-i mădulare. Se-ntinde atunci cît e de lung, mormăie ceva nedesluşit şi pe jumătate încă dormind, îşi aprinde luleaua, pufăie, şi se înfăşoară mai strîns cu miţosu-i cojoc.
Ca omul care a fost de cu seară la o petrecere, Burulbaş, dimineaţă, se sculase mai tîrziu ca de obicei; aşezîndu-se pe laiţă într-un ungher, se apucase de ascuţit un iatagan în stăpînirea căruia intrase nu demult făcînd schimb cu cineva, iar jupîniţa Katerina, în vremea aceasta, broda cu fir de aur un ştergar de mătase. Numai ce intră deodată în

casă tatăl Katerinei, mînios, pos[aC] pufăind din luleaua aceea a lui pe care o adusese de peste mări şi ţări. P[e]

• colindase, şi vorbind cu fiica-sa, începu a-i cere socoteală răstit că de ce [1111] "ntors aseară acasă aşa de tîrziu.
[sa] Despre asemenea rosturi, socrule, pe mine întreabă-mă, las-o pe ea! Danilo, văzîndu-şi mai departe de ascuţit iataganul. Că bărbatul răspunzi nu femeia. Aşa-i pe la noi, nu-ţi fie cu supărare! Prin cele păgînătăţi poate-i
atfel, nu ştiu.
îi năvăli socrului sîngele în obraz, iar în priviri îi sclipiră fulgere. Bodogă-i tot răstit: „Da cine, dacă nu tatăl, să ducă grija fiică-si?"; şi apoi, lui Danilo:
Ai, atunci te-ntreb pe tine: unde ai hoinărit pînă tîrziu noaptea?
Aşa mai vii de-acasă, tată socrule! Iar la asta **ţi-oi** răspunde că a trecut multă vreme de cînd maică-mea nu mă mai ţine în scutece. Acum ştiu să stau drept pe cal. Ştiu şi a mînui o sabie tăioasă. Şi mai ştiu ceva: să nu dau socoteală nimănui pe lume de faptele mele.
— Văd eu, Danilo, şi-o ştiam; îmi cauţi pricină! Că gînduri bune n-are el, pesemne, cel ce nu vorbeşte pe faţă.
— Crede ce vrei, îi răspunse Danilo, şi-oi crede şi eu ce cred. Pînă acum cinstea, slavă Domnului, nu mi-am pătat-o niciodată; am stat totdeauna de partea credinţei pravoslavnice şi a ţării noastre strămoşeşti - nu ca alţii care, cît timp cei cu dreapta credinţă se bat aici pe viaţă şi pe moarte cu duşmanul, ei umblă haihui pribegind Dumnezeu ştie pe unde, iar după asta dau buzna la cules roadă, măcar că de semănat, n-au semănat. Şi care-s mai răi pînă şi decît ortodocşii uniţii nici nu mai vor să ştie de sfîntul lăcaş al bisericii. De-alde ăştia ar trebui luaţi la întrebări, că pe unde mai hoinăresc şi acum.
— Alelei, măi cazace! Nu ştiu de ştii... Rău trag eu la ţintă: chiar si de la o sută de stînjeni, tot în inimă nimereşte plumbul din flinta mea. Şi nici la tăiat cu sabia nu-s mai breaz: mici fărîme fac omul, îl toc cum se macină hrişcă pentru păsat.
— Gata-s şi eu de luptă, dădu ştire pan Danilo, sprinten tăind cu iataganul în văzduh cruciş şi curmeziş, de parcă ştiuse el de ce-l ascuţise.
— Danilo! ţipă cu sufletul la gură Katerina, apucîndu-l pe bărbat-su de braţ şi stînd aşa, agăţată, de braţul lui. Dă-ţi seama, sminţitule, asupra cui ridici mîna! Dar şi tu, tătucă: măcar că părul ţi-e colilie, te-ai aprins ca un băietan nesocotit!
— Nevastă! se stropşi atunci către ea pan Danilo. Ştii că nu sufăr Omenea deprinderi. Vezi-ţi de treburile tale muiereşti!
Cumplit sunară săbiile izbindu-se una în cealaltă; fierul tăind în fier isca Puzderie de scîntei ce-i împroşcau pe amîndoi cazacii ca trîmbele de praf [stl]rnit. Hohotind de plîns, Katerina fugi alături, într-un ietăcel care era numai [a] [e]i şi, trîntindu-se acolo pe crivat, îşi astupă urechile, să nu mai audă cum trăsnesc săbiile înfruntîndu-se. Dar ce, parcă aşa de fără vlagă se băteau [Ca]zacii, încît astupîndu-ţi urechile să nu-i mai auzi? Bucăţi i se făcea inima ju-

pîniţei Katerina. O cutremurau din tălpi în creştet zgomotele ce răsn alături: poc şi iar poc! „Nu mai pot aici, mi-e cu neputinţă să îndur, cu ne " tinţă... Poate că lui acum îi curge sîngele gîrlă din rănile dalbului trup. p0 că în chiar astă clipă soţului meu drag îi sleiesc puterile; şi eu, aici!" [e] Abia mai avînd răsuflare, albă la faţă ca pînza, jupîniţa Katerina se întunr în încăperea cea mare.
Cazacii luptau crîncen mai departe, cu puteri deopotrivă. Nu izbute bătrînul să-l dovedească pe cel tînăr, dar nici tînărul pe bătrîn. Iată, face Un pas înainte cu sabia sus tatăl Katerinei - pan Danilo dă un pas îndărăt. Se avîntă apoi pan Danilo - dă neînduratul de socru-su un pas îndărăt, şi iarăşi sînt la fel de tari. Clocotesc de mînie şi unul şi celălalt. îşi fac vînt şi lovesc în aceeaşi clipită-amîndoi... Alei! cum au mai scrîşnit săbiile... şi zbîrnîind sar frînte cît colo.
— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne! a suspinat Katerina, însă din nou ţipă, înspăimîntată, văzîndu-i pe cei doi cazaci că iau din cuie de pe perete, fiecare, cîte o muschetă. Şi potrivesc cremenea, înalţă cocoaşele...
Cel dintîi, pan Danilo trase — şi dădu greş. Socrul mai zăbovi puţin, ochind... E om

bătrîn, n-are el agerul văz al unui tînăr; dar braţul nici că-i tremură. O bubuitură; a tras... Pan Danilo se clatină. I s-a şi înroşit de sînge mîneca stingă a caftanului. însă i-auzi-l cum strigă:
— Nici gînd! Pielea mai scump mi-o vînd eu, nu doar pe-atît. Dreapta-i totul, nu stingă. Am ici, pe perete, un pistol turcesc; nu m-a lăsat niciodată la nevoie. Hai să ţe iau din cui, fîrtate! Fă-mi un bine, doar sîntem vechi prieteni!
Şi întinse mîna spre pistol.
— Danilo! strigă deznădăjduită Katerina, ţinîndu-i braţul şi căzîndu-i în genunchi. Nu-ţi cer să te înduri de mine. Mie oricum mi-a sunat ceasul din urmă: e de nimic femeia care nu-şi pune capăt vieţii, după ce soţul ei s-a prăpădit; Niprul mi-o fi mormînt, Niprul cu valurile lui ca gheaţa... Dar uită-te la feciorul tău, Danilo, uită-te la feciorul tău! Cine-o să-l mai ocrotească pe biet copilul acesta? Cine să-l mai mîngîie părinteşte? Şi cine apoi să-l înveţe a zbura călare pe un cal negru pana corbului şi a lupta în bătălii pentru neatîrnarea căzăcimii, pentru dreapta credinţă - şi a bea, şi a-şi petrece viata căzăceşte? S-a isprăvit cu tine, copile, s-a isprăvit! Taică-tău nu mai vrea să te ştie! Uite-l, îşi întoarce faţa de la ţine. Of, abia acum văd: fiară eşti tu, Danilo, nu om! Ca lupului ţi-e inima de împietrită, ca şarpele-n sîn eşti de făţarnic! Trăgeam nădejde să ai măcar un strop de milă de-ai tăi, trăgeam nădejde ca este şi simţire omenească în neînduraţa-ţi făptură. Amar m-am înşelat. l-a sosii sfîrşitul feciorului tău, şi ţie îţi pare bine. în mormînt. cînd o să afli că haita nelegiuiţilor poleci l-au pus pe rug, cînd o să-l auzi răcnind străpuns o[e] junghere şi opărit cu uncrop[7], osemintele-ţi vor sălta de bucurie. Of. te ştiu-

cu dragă inimă ai ieşi atunci din raclă şi ţi-ai scoate din cap cuşma, s-o tC- ri în preajma rugului ca să aţîţi mai tare pălălaia de sub feciorul tău!
tfl n-iniln Hintr.n Hată-
Iar
Danilo, dintr-o dată:
. Ajunge. Katerina! Ivane, vino la mine, odorule, să te sărut! Nu-ţi fie ffiă copile- n-o să îngădui eu nimănui nici de un firişor de păr din capul
I .. «tinrii Ri r» **că *rrcti* marp ci vninir rinstp *tz* fari tării tîilp**
tău
sa
se atingă. Ba o să creşti mare şi voinic, cinste să faci ţării tale rămoşeşti: şi las, o să-ţi vină el şi timpul cînd călare, cu mîndră cuşmuliţă de tifea în cap. iar în mînă sabie tăioasă, ca vijelia să te-avînţi la luptă în fruntea ăzăcimii. Dă mîna, tată socrule! Hai, să uităm ce-a fost între noi. Iartă-mi ce greş[l-] De ce nu vrei să dai mîna?
Tatăl Katerinei sta locului, neclintit, şi nici mînie, nici îmbunare nu i se putea citi pe obraz.
— Tată! strigă Katerina, cuprinzîndu-l cu braţele şi sărutîndu-l. Nu fi neînduplecat, iartă-i lui Danilo: n-o să-ţi mai aducă de-acum înainte nici o supărare!
— Doar ca să-ţi fac ţie un hatîr, îl iert, fata mea! i-a răspuns atunci bătrînul şi, înturnîndu-i sărutarea, privirea îi lucea nefiresc. O trecu pe fiică-sa un fior: urîcioase îi păruseră şi acea sărutare a lui şi nefireasca sclipire ce-i desluşise în privire. Şi, cu gîndul mereu la acestea, se sprijini în coate de masa peste care pan Danilo îşi lăsase braţul sţîng ca să-şi lege rana, iar în timpul acesta Danilo cugeta că rău făcuse încălcînd datina căzăcească şi cerînd iertare cuiva, fără să fie cu nimic vinovat.

IV

De luminat, se luminase el de zi, dar soarele, nicăieri: sta cerul posomorit Şi, peste cîmpie, peste Nipru, din mal în mal cît e Niprul de lat, se cernea ploaie mocnită. Jupîniţa Katerina s-a trezit din somn, dar veselia ei, nicăieri: °chii i-s înlăcrimaţi, sufletul răvăşit, plin de temeri.
— Soţul meu drag, soţul meu scump, ciudat vis am mai visat!
— Ce-ai visat, dragostea mea, jupîniţa Katerina?
— Urîcios vis, zău aşa, dar toate în el parcă se întîmplau aievea; se făcea ca gadina aceea de vrăjitor, care a fost la nuntă la esaul, era taică-meu. Dar, r°gu-mă ţie, nu cumva să te încrezi în visul acesta. Cîte prostii nu i se-arată cuiva prin somn! Se făcea că stăm faţa-n faţă cu el şi tremuram de nu mai Puteam, muream de frică, îmi îngheţa sîngele în vine la fiece cuvînt al lui. De •ai fi auzit ce-mi spunea...

- Ce-ţi spunea, scumpă Katerina, comoara mea? ;*wîfi)i
11C

„. „ .»...w, uaiuiua, şi vezi-ma: sint om frumos. Ge,
spune lumea că-s slut. Chipeş soţ o să-ţi mai fiu! la uită-te numai cum " [3] strălucesc ochii! Şi atunci a cătat odată la mine cu nişte ochi ca jăraticul si de spaimă, am ţipat şi m-am trezit.
— Ba iacă, deseori visele spun adevărat. Ştii că, de ceea parte a dealuu nu prea este linişte şi pace? Au cam început iarăşi polecii să se-arate pe-acol Mi-a trimis vorbă Gorobeţ să fiu cu ochii în patru. Dar îşi face griji degeaba *c* eu şi aşa veghez necontenit. Astă-noapte, în douăsprezece locuri au durat flăcăii mei întărituri din trunchiuri de copaci. Drept pîine şi sare, cu grindină de plumbi o să întîmpinăm oastea pospolită[8] şi ce-or să mai joace apoi şleahticii ca ursul, cînd ne-om pune noi pe ei cu parul!
— Dar tata ştie?
— Sînt sătul de taică-tu ăsta ca de mere pădureţe! Eu unul nici măcar acum nu-mi pot da seama ce-i în mintea lui. Se vede că tare s-a mai încărcai de păcate, cît a pribegit pe străine meleaguri. Şi-apoi, la urma urmei, ce noimă are asta: de vreo lună de cînd e aici, nici măcar o dată n-a tras şi el o beţie-acolo, ca tot cazacul! N-a vrut să bea mied. Auzi, Katerina, să nu vrea el să bea din miedul de care i-am lăsat mofluzi pe ovreii din Brest! Mai băiete! strigă pan Danilo către unul din cazacii lui. la dă o fugă, măi fîrtate, pîna-n beci, de adu-ncoa din miedul acela ovreiesc... Şi nici măcar rachiu nu bea, Katerina! Mare mişelie! Teamă-mi e, jupîniţă, că el în Domnul nostru lisus Hristos nu crede. Ce zici?... Aud?
— Da mai ştiu eu ce tot înşiri tu, pane Danilo!
— Că-i de-a mai mare mirarea, jupîniţă! îşi urmă Danilo vorba, luînd cana de lut pe care i-o umpluse cazacul. Pînă şi păgînii de papistaşi se dau în vint după votcă; numai turcii nu. Ei, Steţko, supt-ai zdravăn cît mi-ai stat în beci?
— Numai o gură, de l-am cercat, stăpîne!
— Minţi, parşivule, ia uite cum se bat muştele la mustaţa ta! După ochi te cunosc c-ai tras mai jumătate de vadră. Ehe, cazacii ăştia! Şi bucăţica de pîine de la gură şi-o împarte frăţeşte cazacul cu un tovarăş de-al lui, dar băutura, nu. băutura mi ţi-o zvîntă singur-singurel. Jupîniţă Katerina, demult nu m-am mai îmbătat eu, aşa-i?
— Ce, demult? Numai ieri...
— Lasă. nu te teme, n-o să beau acum mai mult de-o cană! Iacăta-l, bob sositor, si pe sfîntul hogea, adăugă el printre dinţi văzînd cum intra socru-sau pe uşă, cu fruntea plecată, ca să nu se izbească de pragul de sus.
Scoţîndu-şi cuşma din cap şi îndreptîndu-şi cingătoarea de care-i sta . agăţată sabia cu mîner şi teacă bătute-n pietre scumpe, socrul îi spuse fiică-sei:
— Da ce-i asta, fată? Soarele sus şi tu. să prînzim, nici gînd.
— Ba-i gata prînzui. pane tătucă, uite-acu punem de masă! răspunse jupîniţă Katerina şi-i porunci bătrînei slujnice care tocmai că ştergea blidele:
din cuptor oala cu găluşte! Dar tot atunci îşi schimbă hotărîrea: Ba nu, *3C °c-o* scot eu, tu mai bine cheamă flăcăii la mîncare, e-aşezară deci roată cu toţii pe jos: către peretele cu icoane pan socrul, socrului - pan Danilo, în dreapta - jupîniţă Katerina, şi-apoi la rînd tînga so p p p
111. ece cazaci de credinţă, care cu caftan galben pe el, care albastru. cC Nu-mi plac găluştile aceste! spuse pan socrul, lăsînd lingura din mînă, după ce doar că gustase. îs serbede.
Ştiu eu, ţie mai degrabă ţi-ar plăcea nişte iofca ovreiască", îşi spuse în ineasa Danilo, dar cu glas tare vorbi aşa:
Da de ce-ţi par serbede, socrule, găluştile aceste? Ori nu-s gătite cum trebuie? Păi, găluşte cum face Katerina mea nici hatmanului nu i se prilejeşte prea des să mănînce. Şi nici n-ai la ce te scîrbi de ele. Bucate creştineşti! Toţi sfinţii, toţi preacuvioşii părinţi găluşte au mîncat, nu altceva.
Socrul - mut; a tăcut din gură şi pan Danilo.
Pe urmă s-a adus la masă friptură de porc cu varză şi cu prune uscate.
— Nu-mi place carnea de porc! făcu tatăl Katerinei răscolind cu lingura
varza.

— Şi adică de ce? îl întrebă Danilo. Numai turcii şi ovreii nu mănîncă porc. S-a posomorit şi mai rău bătrînul. N-a mîncat decît din tăiţeii cu lapte şi,
din vreme-n vreme, în loc de votcă, mai trăgea o duşca dintr-un şip pe care-l ţinea în sin şi în care avea nişte zeamă neagră.
Danilo, după ce au prînzit, i-a tras un pui de somn colea, de s-a trezit abia într-amurg; şi-atunci, aşezîndu-se la scris, s-a apucat a întocmi o epistolie către oştirea căzăceasca; jupîniţă Katerina, şezînd pe marginea vetrei, s-a pus să legene cu piciorul pruncul în leagăn. Stă el pan Danilo de scrie, dar cu ochii tot timpul cît la cele ce scrie, cît prin geam afară. Iar prin geam se văd în depărtare ca-ntr-o zugrăvitură dealurile şi Niprul. Dincolo de Nipru, sineliul pădurilor. Şi deasupra pădurilor cînd mai încolo, cînd mai încoace, se iţeşte cîte un petec de senin, că de la o vreme cerul a tot prins a se răzbuna. Atît doar că pan Danilo nu cată hojma într-acolo de dragul cerului adînc boltit şi al pădurii sinelii: ţine pan Danilo sub priviri acea limba de uscat ce înaintează jn apa Niprului şi pe care se înalţă negrele ziduri ale unui castel din vechi. Mai ntîi i se păruse că la castel acolo, în cadra uneia din îngustele ferestruici, ar fi **sclipit** iute o luminiţă. Dar mai departe nu fusese nimic, linişte 1 s-o fi năzărit. Nu se-auzea decît înăbuşitul muget al Niprului şi. rînd pe rînd, din trei părţi, [c]um bufneau izbindu-se în mal valurile lui dintr-o dată stîrnite. Niprul niciodată nu-şi dă lrîu slobod mîniei. Ca un moşneag, doar că bufneşte şi •nnteşte întruna; nimeni şi nimic nu-i mai intră în voie; în jurul iui, cu vremea, [tQ]ate s-au schimbat; iar el, oricît se duşmăneşte cu dealurile, cu pădurile, cu [lu]nctle de pe ţărmul lui, nu se încaieră nicicînd cu aceşti vecini ai săi, Mocneşte numai, şi se tot duce să se plîngă de ei Mării Negre. u

r

Iată că se zări plutind în depărtare pe întinsele ape o luntre, iar l[a] [Ca] iarăşi parcă sclipi ceva într-un geam. Danilo şuieră uşurel şi, la şuierul aces numaidecît veni în fugă unul din flăcăii lui de credinţă. [a]

— Steţko, ia-ţi grabnic sabie tăioasă, flintă, şi hai cu mine!

— Pleci? întrebă jupîniţa Katerina.

— Plec, nevastă. Mă duc să văd întăriturile, să mă-ncredinţez că toate-s" bună rînduială.

— Da, dar mie mi-e frică să rămîn singură. Pic de somn. Dac-o să visez din nou ca astă-noapte? Şi nici măcar nu-mi vine a spune c-am visat - aşa de aievea se petreceau parcă toate.

— Rămîne baba cu tine; şi-apoi în tindă şi afară dorm atîfia cazaci!

— Baba s-a şi culcat, iar în cazaci nu prea-mi pun eu mare nădejde. M[a]j bine, pan Danilo, încuie-mă în cămăruţa mea şi ia cheia la tine. Atunci n-o să-mi mai fie atît de frică; şi spune cazacilor să-şi aştearnă chiar în faţa uşii.

— Fie şi aşa! îi răspunse Danilo, ştergîndu-şi flinta de colb şi turnînd pulbere în tigăiţa.

Credinciosul Steţko se şi înfăţişase cu toate căzăceştile-i arme asupră-şi. Danilo îşi tufli în cap cuşma lui dintr-un miel, închise geamul, trase la uşă zăvoarele şi, trecînd prin ogradă printre cazacii cufundaţi în somn, ieşi pe poartă cătinel şi apucă spre crestele dealurilor.

Cerul se limpezise la faţă aproape cu totul. O suflare de vînt răcoroasă abia-abia adia dinspre Nipru. De n-ar fi răzbit din depărtări tînguirea pescăruşului, ai fi putut crede ca pe locurile acelea întreaga fire amorţise. Iată însă că parcă s-a auzit un foşnet... Fără să iste zgomot, Burulbaş şi credinciosul său slujitor se pitiră pe după mărăcinişul ce dosea de vederi o întăritură durată din trunchiuri de copaci. Cobora dealul un bărbat cu caftan roşu pe el şi cu două pistoale-n brîu, iar la şold, sabie.

— Ăsta-i socru-meu! zise încet pan Danilo, uitîndu-se din tufiş la cel ce ţinea drumul la vale. Cu ce rosturi şi încotro s-o fi pornit acum, la vreme de seară? Steţko, nu sta gură-cască. fă ochii mari, dibăceşte încotro apucă panul socru-meu.

Bărbatul acela cu caftan roşu ajunsese acum chiar pe malul apei şi cotea spre limba de uscat din apropiere.

— Aha! Ia uite-l ce drum ia! vorbi pan Danilo. Mări, măi Steţko. d-apoi el întins s-a dus la vizuina vrăjitorului.

— Hotărît că da, pane Danilo: nicăieri alt decît acolo. Că altminteri l-am fi văzut ieşind de ceea parte a limbii de uscat. Da el nu, n-a trecut dincolo de castel.

— Ia să ieşim de-aici, să-i luăm urma. Lucru curat nu-i cu el. De. Katerină-doar ţi-am spus că taică-tu are suflet hain; toată purtarea lui nu-i purtare de om cu frica lui Dumnezeu.

tm.?•

repede, s-au şi îndepărtat pan Danilo şi credinciosu-i slujitor - au ajuns pe acea limbă de uscat;

iacătă-i că nici nu se mai văd; îi tăinuie P^na. unsa pădure ce-mpresoară castelul. Iar sus la castel, într-un geam, s-a [11] acum o lumină molcomă. Şi jos, la picioarele zidului împrejmuitor, cei doi
ivit acu
cazaci
stau de chibzuiesc cum să facă, să se poată furişa înăuntru: nicăieri, nici mă de vreo poartă sau portiţă. Un loc de trecere prin zidul acesta, de bună [U] ama, o fi el undeva; dar cum să ajungi pînă acolo? înlăuntru, în curte. însă [S] ai deparcior, se-auzea cum dupăiau zăvozi cu lanţurile zăngănindu-le de gît.

Ce mai stau eu atîta la gînduri? zise pan Danilo, aminte luînd că în dreptul acelei ferestre creştea, de partea astălaltă a zidului, un stejar înalt. Rămîi aici pe loc, măi flăcăule; eu mă caţăr în copac; de-acolo numai bine o să ffla pot uita prin geam, să văd ce-i.

Se descinse, lepădă sabia ca să nu facă zgomot izbindu-i cumva teaca şi, prinzîndu-se de o cracă, hai sus. Geamul, tot luminat. Se ţinu cu o mînă de trunchiul stejarului şi, tupilîndu-se în rămurişul dinspre geam, privi înăuntru: nici o luminare nu ardea în încăperea aceea, dar lumină, da, era; pe pereţi, nişte desenuri, nişte semne pidosnice şi-apoi arme agăţate-n cui, dar ciudat lucru: arme cum n-au nici turcii, nici crîmlenii, nici leşii, nici creştinătatea şi nici mult iscusitul neam al şvezilor. Pe sub tavan zboară cu necontenită zbatere liliecii şi umbra lor se zbate şi ea pe pereţi, pe uşă, pe pardoseală. Iată ca s-a deschis uşa lin, fără să scîrţîie. Pătrunde în odaie un bărbat, poartă caftan roşu bărbatul acesta şi se duce de-a dreptul către masa aşternută cu o faţă de pînză albă. „Socru-meu! Chiar el!" Pan Danilo s-a tras şi mai spre vîrful crăcii, ţinîndu-se cu mîna şi mai strîns de trunchiul stejarului.

Dar cel din cameră nu-şi face griji că-l vede cineva sau nu prin geam — n-are cînd. Mohorît, supărat, se-apropie de masă, smulge de pe ea faţa de pînză - şi atunci deodată se revărsă în toată încăperea o lumină albastră-străvezie. Numai că lungile raze ale luminii auriu-galbui, ce fusese mai înainte, nu s-au topit în asta de acum, ci stînd afundate în ea ca-ntr-o mare albastră unduiesc mai departe răsfirîndu-se în toată încăperea, aşa cum se văd, într-un bloc de marmură, straturile şi vinele de altă culoare. După asta, cel cu caftanul roşu a aşezat pe masă o oală, în care tot aruncă din vreme-n vreme naiba mai Ştie ce soi de buruieni.

Cînd se uită mai bine pan Danilo, vede că nici pomeneală de caftan roşu-, "i locul caftanului, cel din odaie purta acum nădragi din cei largi de tot, Şalvari, ca turcii; la brîu, pistoale; în cap, cuşmă de un soi cum nu mai pomenise Danilo nici pe unde. şi scrisă toată cu nişte buchi care nici pe ruseşte, ⁿci pe teşeşte nu erau. Şi-ascute el privirea să-l vadă acătării la faţă pe cel din încăpere - na, că acela s-a schimbat şi la faţă: nasul i-a crescut lung, mai să-i a în gură: gura într-o clipită i s-a întins pînă la urechi: din gură îi iese Pornind razna un colţ rînjit - şi iată, se trezeşte Danilo că-l are sub ochi chiar

pe vrăjitorul ce se arătase la nunta din casa esaulului. „Adevăr a fost visul r Katerina!" gîndi Burulbaş. U

Vrăjitorul, dînd ocol mesei, porni să se plimbe tot mai iute prin încăpe semnele acelea de pe pereţi începură şi ele să-şi schimbe locul tot mai repe(] trecînd unele în locul altora, iar liliecii, zbuciumîndu-se şi mai tare, neconten zburau, cînd în sus, cînd în jos, cînd într-o parte, cînd într-alta. Lumina albas tră păli scăzînd tot mai mult, tot mai mult, pînă ce chiar parcă, de la o vreme se stinse. Şi încăperea se umplu atunci de o altă lumină, mai gingaşă, tranda firie. Peste tot în odaie minunea asta de lumină se revărsa cu un clinchet ljn parcă — şi deodată, nimic, întuneric beznă Nu se mai auzi decît un foşnet lung ca în tihnitul ceas al înserării cînd vîntul. rotind u-se-n danţ peste oglinda apelor, îşi încoardă strunele în fugă, aplecînd şi mai adînc în valuri crengile argintiilor sălcii plîngătoare. Şi deodată i se năluci lui pan Danilo că în încăperea din faţă-i strălucea luna şi călătoreau stelele domol pe crugurile lor. şi că licărea acolo, întunecos, albastrul în negru bătînd al slăvii cerului, ba chiar parcă sosi pînă la el, adiind dinspre odaie, şi o pală de văzduh răcoros cum e văzduhul în toiul nopţii. Şi-odată i se năluci lui pan Danilo (şi-atunci începu să se tragă de mustaţă, întrebîndu-se de nu visează cumva) că nu mai vede cerul nopţii în odaie, ci chiar iatacul lui: în cuie, pe pereţi, săbiile lui tătărăşti şi iataganele lui; jur-împrejur pe pereţi, poliţe, iar pe poliţe, clit, blidele lui cu tot tacîmul ce ţine de ele; pe masă, pîinea şi sarea: prins în tavan leagănul... Dar icoanele, nu: în locul lor se aflau nişte mutre fioroase cu ochii holbaţi. Iar pe vatră... Dar atunci o ceaţă din ce în ce mai groasă învălui totul şi iarăşi se făcu întuneric. Şi iarăşi se auziră sunetele acelea minunate, ca de zurgălăi, în timp ce încăperea se umplea de lumină

trandafirie, şi iarăşi se arătă vrăjitorul, tot cu acea năstruşnică cealma a lui pe cap, însă acum stînd neclintit. Zurgălăii prinseră a suna mai tare şi mai repede, gingaşa lumină trandafirie spori, iar în mijlocul casei, în văzduh, începu să plutească ceva alb ca un nor singuratic: şi-odată i se năluci lui pan Danilo că nu era nor norul acela, mai degrabă părea o femeie; numai că din ce s-o fi întrupat ea oare? Ce, din văzduh, adică se închegase trupul ei? Şi cum de stă aşa fără să atingă pămîntul, fără s-o sprijine nimic, şi cum de trece prin ea ca prin sticlă lumina aceea trandafirie şi se strevăd prin ea tremurătoarele semne desenate pe pereţi? Iată că parcă-parcă şi-a întors puţin capul încoace: capul, străveziu, ochii îi lucesc molcom şi par albaştri, dar albăstrimea lor n-are tărie; părul ce-i cade cîrlionti pe umeri parcă-i mai curînd o ceaţă fumurie luminoasă; roşii i-ar fi ele buzele, dar n-au mult sînge, roşeaţa lor e ca atunci cînd abia-abia se-nfiripă în zarea de cleştar a dimineţii cea dintîi văpaie a zorilor; stinsă-i şi culoarea negrelor ei sprin-cene... Oh! dar asta-i Katerina! Şi în aceeaşi clipă. Danilo simţi că nu-şi ntf poate mişca nici mîinile. nici picioarele, de parcă-l ferecase cineva; dădu sa strige, şi buzele îi fremătară zadarnic. *rin* }1OJ

Vrăjitorul sta mereu neclintit. R(A a

Unde mi-ai fost? i se auzi apoi glasul întrebînd, iar vedenia din faţa lui u [ncet şi începu să tremure. -Ah. de ce m-ai chemat? Eram atît de voioasă pînă atunci! Mă întorsesem

meleagurile unde m-am născut, unde am trăit pînă la cincisprezece ani. Ce I ne-i acolo! Ce verde şi plină de mireasmă lunca unde mă jucam în copilărie: florile cîmpului şi casa şi grădina noastră, toate-s ca şi odinioară. Ah. cum mă nai strîngea la sîn măicuţa mea! Cîtă dragoste vedeam în ochii ei. Mă dezmierda. mă săruta pe obraji, pe gură, îmi pieptăna cosiţa bălăioară... Tată, (si aici, năluca îşi aţinti asupra vrăjitorului pierdutele-i priviri), de ce-ai înjunghiat-o pe mama?

înălţînd un deget şi clătinîndu-l ameninţător spre ea, vrăjitorul se răsti:

— Te-am poftit eu să iei vorba asta? (Iar năluca aceea atît de frumoasă tremură, şi mai speriată.) Unde-i stăpînă-ta acum?

— Stăpîna mea, jupîniţa Katerina, s-a culcat şi mie, cînd am văzut-o că adoarme, tare mi-a părut bine, fiindcă pe dată mi-am luat zborul şi-am pornit la drum. De mult mi-era dor să mai dau ochi cu mama. M-am făcut aşa cum eram la cincisprezece ani. Şi dintr-o dată m-am simţit uşoară-n văzduh ca pasărea. De ce m-ai chemat?

— Ţii minte cuvînt cu cuvînt ce ţi-am spus aseară? o întrebă vrăjitorul atît de încet, încît abia-l puteai auzi.

— Ţin minte: dar ce n-aş da să uit totul! Sărmana Katerina! Multe-i sînt neştiute din cele ce doar sufletul ei ştie.

„Aha, e sufletul Katerinei", gîndi pan Danilo; dar nu cuteză să se clintească din loc, rămase mai departe stană.

— Tată, pocăieşte-te! Nu te înfricoşezi că pînă şi morţii se scoală din morminte auzind de altă şi ahă fărădelege a ta?

— Iar începi? îi tăie vorba vrăjitorul, fulgerînd-o cu privirile. Cum am ho-tarît aşa va fi, şi tu o să faci aşa cum voiesc eu. Katerina să mă îndrăgească!...

— Oh, tată îmi eşti tu oare, căpcăunule? gemu vedenia. Ba iată, nu, n-o să fie pe voia ta! E adevărat: cu necuratele-ţi vrăji ai dobîndit puterea să-i chemi sufletul la poruncă şi să i-l canoneşti; dar nimeni, în afară de Cel-de-sus, nu-şi Poate supune cu totul un suflet. Katerina, cît voi sălăşui eu în trupul ei, nicio-"ată, aşa să ştii, n-o să se încumete a săvîrşi fapte pentru care Dumnezeu să-şi întoarcă faţa de la ea. Tată, nu mai este atîl de mult pînă la Judecata de apoi! nu-mi fii tată şi tot nu m-ai putea hotărî să fiu necredincioasă soţului meu, care mi-e drag şi-mi păstrează şi el mie credinţă. Dar chiar de nu mi-ar fi drag Şl nu mi-ar păstra credinţă, eu tot i-aş rămîne credincioasă, că Dumnezeu nu a)ută sufletului celor ce umblă cu înşelăciuni şi-şi calcă jurămîntul. *-M*

N- V. Go,

"Sol

După aceste din urmă cuvinte, vedenia dintr-o dată aţintindu-şi pierduta privire spre geamul în dreptul căruia se afla pan Danilo, tăcu, rămase încremenită...

— Unde te uiţi? Pe cine vezi acolo? strigă vrăjitorul la ea. Prinse iarăşi a tremura norul acela străveziu în care se-ntrupase erinei Dar pan Danilo coborîse de mlti di j

ş ra norul acela străveziu în care se-ntrupase sufletni

Katerinei. Dar pan Danilo coborîse de multişor din stejar şi se-aşternuse i drum îndărăt

spre casă, însoţit de credinciosu-i Steţko. „Groaznic, groaznici îşi tot spunea întru sine, simţind, oricît era el de cazac, că i se cam strîngea inima - şi aşa, sosi grabnic acasă unde, în ogradă, cazacii de strajă dormeau duşi, afară de unul care, stînd de veghe pentru toţi, trăgea din lulea. Cerul era mereu senin, spuzit de stele.
V

p

— Ce bine ai făcut că m-ai trezit! spuse Katerina văzîndu-l la căpătîi pe bărbat-su şi, încă buimăcită de somn, îl privea lung şi-şi freca ochii mereu cu înflorata mînecă a cămăşii. Că urît vis am mai visat! Mi se curma răsuflarea! Uf, credeam că mor.
— N-ai visat cumva cele ce ţi-oi povesti eu acum? întreabă Danilo şi se apucă să-i destăinuie, aşa şi aşa, tot ce văzuse şi auzise la castel.
— De unde ştii ce mi s-a arătat în vis, bărbate? se uimi Katerina. Dar n-au fost toate chiar aşa; multe din ce mi-ai povestit tu nu se făceau în visul meu. Nu, nu mi s-a arătat în vis că tată-meu ar fi răpus-o pe mama; şi nici că se scoală morţii din morminte. Nu, Danilo, ce am visat n-a fost întru totul cum spui tu... Ah, fioros mai e taică-meu!
— Nici nu-i de mirare că nu ţi s-au arătat în vis multe din cele ce ţi-am povestit. Doar tu nu ştii nici a zecea parte din cîte ştie sufletul tău. Ce, bunăoară, despre tatăl tău ştiai că-i unul dintre ai lui Antihrist? Chiar anul trecut, pe vremea cînd mă găteam să dau năvală delaolaltă cu leşii asupra crîmlenilor (că pe-atunci încă mai săream într-ajutorul acestui neam de oameni cu două feţe, care-s Ieşit), stareţul mănăstirii Sfinţii Fraţi mi-a spus -şi să ştii, nevastă, că stareţul acesta e un preacuvios - cum că ai lui Antihrist au putere să cheme a se înfăţişa dinaintea lor sufletul oricui: că vezi. sufletul, cînd omul doarme, pleacă unde vrea el şi începe a da roată în zbor, dimpreună cu arhanghelii, caselor din cer în care stă Dumnezeu. De cum m-am văzut întîia oară cu taică-tu, mie nu mi-a plăcut cătătura lui. Să fi ştiut cine ţi-e tata, nu mă mai însuram cu tine; te smulgeam din inima mea, nu-mi luam pe sufle* păcatul să mă fac cimotie cu seminţia antihriştilor. *a* •»•»
ei[e]
5er»fe " *cătunul de lingă Dikanka • Mivgorod*
183
Danilo! strigă Katerina îngropîndu-şi faţa în plame şi plîngînd cu dar cu ce ţi-s eu vinovată? Fostu-ţi-am necredincioasă cîndva, soţul
I
I fp (liil U -*- L1"J VU V111W ICIla. J. V7JIU 11 ULII uvvi buiiiviuHiH
u drag ? Ce-oi fi greşit, de se-abate asupră-mi mînia ta? Nu te-am slujit cu dinţa? Spusu-ţi-am măcar vreodată vreun cuvînt de rau, cînd te-nt""™"1 *"a c* uă cărări de la vreun chef? Nu ţi-am născut fecior frumos?...
Nu mai plînge, Katerina; acum, cînd îţi ştiu firea, pentru nimic în lume
u te.aş lăsa. Păcatele, tată-tău le-a făcut, nu tu. i i i ăi ăl !
§
Nu! Să nu-mi mai spui că-i tatăl meu! Nu mi-e tată. Mă lepăd de el, martor mi-e Dumnezeu că mă lepăd de tatăl meu! Care-i un antihrist, un răsculat împotriva Domnului! Să-l văd pierind, îneeîndu-se în vreo apă să-i văd, şi tot "u ias întinde mîna ca să-l ajut să scape de la moarte. Limba-n gură sa-l văd că i se usucă, atunci cînd s-ar otrăvi cumva cu nişte buruieni rele, şi nici că i-aş da de băut. Mie. Danilo, tu mi-eşti tată!

VI

Adînc sub pămînt, în hruba casei lui pan Danilo, şi pe uşă trei rînduri de lacăte - aici zace acum vrăjitorul, în lanţuri grele ferecat, iară diavolescu-i castel i-l mistuie focul şi roşii ca sîngele-s valurile apei ce se-mbulzeşte în jurul lui şi-i bate străvechile ziduri. Nu plăteşte vrăjitorul cu înfricoşată întemniţare nici vrăjitoriile de care s-a ţinut şi nici nelegiuitele-i făptuiri de antihrist. Pentru aceste, Dumnezeu i-o fi judecător. Plăteşte pentru vînzarea de ţară ce pusese la cale în taină şi pentru cîrdăşia lui cu vrăjmaşii pravoslavnicei glii ruseşti - că uneltise cu ei să dea legat pe mîna papistaşilor poporul ucrainean Şi să pună foc bisericilor lui Hristos. S-a întunecat la faţă de tot vrăjitorul; nu-i mai stăruie-n minte decît un singur gînd, şi acela negru ca noaptea. Doar o zi mai are de trăit, mîine va să-şi ia rămas-bun de la hălăduirea pe acest tărfm. Mîine - osînda. Şi numai uşoară nu i-o fi pătimirea ce-l aşteaptă: blîndă i s-ar i pedeapsa, de-o fi doar să fie zvîrlit într-un cazan pus la foc, să fiarbă l de viu, ori de i se va jupui şuşăniţă cu şuşăniţă netrebnica piele. S-a tntunecat la faţă de tot vrăjitorul, a lăsat capu-n piept. Poate că acum, în Preceasul morţii, chiar a ajuns să se căiască de fărădelegile ce a săvîrşit, însă Prea mari i-s păcatele, n-o să i le ierte Dumnezeu. în faţă-i, sus, este o ferestruică

strimtă, zăbrelită. Cu lanţul zangănindu-i la glezne, se îndreaptă vrăjitorul spre acea fereastră să vadă: nu trece cumva fiică-sa pe drum? Că ea n-are Suflet zăcaş, e miloasă, poate s-o îndura porumbiţa de suferinţele tatălui ei... ar nu, nu trece nimeni. Poteca se tot duce fuga la vale încolo; însă-i pustie Poteca. Iar mai în vale de potecă - doar Niprul ce-şi călătoreşte valurile în voia

Iui, slobod. Nu-i pasă Niprului de nimeni: hăuleşte şi hăuleşte - iar celui d temnifă jale-i mai este ascultîndu-i vuietul neîntrerupt. "

Iată că-n cele din urmă s-a ivit cineva pe potecă - dar nu-i fiică-sa. e *u* cazac! Oftează popritul, oftează din greu. Şi iarăşi pustiu. Iată apoi că jar prinde a cobori dealul cineva, apucînd întracoace... Poartă contăş verde ; saltă pulpana în mers... Pe cap îi luceşte cauc auriu... Asta-i ea! Mai tare se lipeşte vrăjitorul de zăbrelele ferestrei. lat-o, fiică-sa acum e şi mai aproape

— Katerina! Tu. fiica mea! îndură-te, fii milostivă!

Ea trece mai departe cu gura ca pecetluită şi nu vrea nici măcar să-l audă ce-i spune, o privire nu aruncă spre hrubă, s-a tot dus în drumul ei, n-o mai zăreşte vrăjitorul. Pustie-i iarăşi lumea-ntreagă. Răsună jalnic vuietul apelor Niprului. Ţi se strînge sufletul de atîta tristeţe. Dar parcă ştie vrăjitorul ce-i tristeţea aceasta?

Şi ziua se înclină mereu, noaptea-i pe aproape. A şi pogorit soarele pe pămînt, în zare. A şi asfinţit soarele, nu-l mai vezi. S-a şi făcut seară: începe o răcoare în văzduh; se aude undeva, în depărtări, muget de vită; răzbesc dincotrova glasuri învălmăşite, risete - pesemne că se-ntorc oamenii de la truda cîmpului; pe Nipru, saltă pe valuri o luntre... Cui ce-i pasă de cel din temniţă? S-a ivit în cer, strălucitoare, secera de argint. Iată, pe potecă încoace, dinspre celălalt capăt, vine cineva. Cine-o fi? E întuneric, se vede greu... Ba-i Katerina, se întoarce Katerina!

— Fată, pentru numele lui Hristos! Nici puii de lup, că-s lupi, şi nu sfîrtecă pe cei ce i-au zămislit. Fată, măcar în treacăt uită-te o dată la mult vinovatul tău părinte!

Dar ea nu-l ascută, îşi cată de drum... fl» r

— în numele nefericitei maică-ta îţi vorbesc, fiica mea!... *-s î;* Katerina stătu locului; iar el:

*

— Vino mai aproape, să auzi ce-ţi spun cu limbă de moarte!

— De ce mă chemi, tu, cel ce te-ai lepădat de Dumnezeu? Nu ţi-s fiică! Nici legătură de sînge şi nici nimic nu mai este între noi. Doar atît: ce voiai să-mi spui în numele nefericitei mele mame?

— Katerina! Mi-a sosit sfîrşitul, ştiu ce şi-a pus în gînd bărbatul tău: să mă lege de coada unui cal şi să-l alunge aşa peste cîmp ca să mă rupă bucăţi, de nu mi-o fi născocit cumva o pedeapsă şi mai cumplită încă...

— Dar este oare cîtu-i lumea pedeapsă pe potriva păcatelor tale Ispăşeşte: n-o cere nimeni îndurare pentru tine.

— Katerina! Nu de pedeapsa pămîntească, de cazna de pe ceea lume ma cutremur... Tu n-ai păcate, Katerina, sufletului tău Dumnezeu i-a hărăzi raiul: pe cînd sufletul tatălui tău cel vinovat de răzvrătire împotriva cerurilor va arde în focul de-a pururi, acel foc ce niciodată nu se stinge: că văpaia lui de

"Soi of'

de ce mai tare se încinge: şi nimeni, nici măcar cu un strop de rouă. Ce vine să-l domolească şi nici vuitul nu adie să-i mai împrăştie pălălaia... Nu-mi stă-n putere mie să uşurez astă ispaşă, vorbi Katerina întor-
i spatele.

. Katerina! Stai să-ţi spun numai un cuvînţ încă: îmi poţi izbăvi sufletul. . j nu ştii ce bun şi milostiv e Dumnezeu. Doar ai auzit că apostolul Pavel era nru de păcate şi pe urmă, dacă s-a pocăit, a ajuns sfînt.

— Dar ce pot eu face ca să-ţi izbăvesc sufletul? îi răspunse Katerina. Mi-e Hit mie, o femeie becisnică, să tîlcuiesc asemenea pilde?

— Dacă aş avea cum pleca de-aici, m-aş lepăda de orice pe lume. M-aş oocăi: într-0 peşteră aş sălăşlui, strai de păr de capră aş purta pe trupul gol şi zi si noapte, nimic alt n-aş face decît m-aş ruga la Dumnezeu. Las că n-aş niînca niciodată de frupt, dar nici bucăţică de peşte n-aş mai pune-n gură! Cînd m-aş culca, nu mi-aş aşterne! Şi necurmat m-aş închina şi iară m-aş închina! Şi dacă pronia cerească tot nu s-o milostivi să-mi uşureze cugetul măcar de-a suta parte din păcatele ce-am săvîrşit, atunci mă îngrop de viu în pămînt pînă la gît ori între bolovanii dintr-un zid; nu mai pun în gură nimic, nici măcar apă. şi-mi aştept moartea; şi tot avutul meu o să-l las monarhilor să-mi facă parastase întruna timp de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi.

Stătu pe gînduri Katerina.

— Chiar de ţi-aş da drumul, n-am cum te scoate din lanţuri.

— Nu mi-e mie de lanţuri, spuse vrăjitorul. Crezi că mi-s ferecate braţele şi picioarele? Da de unde! Cînd au dat cazacii să mă pună în fiare, le-am suflat în ochi nişte ceaţă ce le-a împăienjenit

vederile şi în loc de mîini le-am întins nişte scurtături de lemn. Uită-te şi tu, nu zac în lanţuri. Şi se duse călcînd slobod pînă spre mijlocul hrubei, apoi, întorcîndu-se, îşi urmă vorba: Nici de zidurile acestea nu mi-ar păsa, demult aş fi trecut prin ele, dar bărbat-tu habar n-are ce soi de ziduri sînt zidurile ce mă ţin aici. Le-a ridicat un preacuvios schimnic: nici o putere a necuratului nu-l poate scoate din hruba asta pe cel întemniţat aici, decît dacă-i descuie uşa tot cu acea cheie cu care sfintul îşi încuia chilia. Plin cum sînt de nemaipomenit de grele păcate, o chilie asemeni o să-rrii fac şi eu în păretele unei stînci, de îndată ce-o să mă văd ieşit de-aici.
— Bine, îţi dau drumul, spuse Katerina pornind spre uşa hrubei. Dar dacă ma amăgeşti si te legi iarăşi frate cu satana, în loc să te pocăieşti?
— Nu fac eu una ca asta, Katerina, că doar mai am puţin de trăit. Chiar de n;ar fi osînda ce mi-e pregătită pe mîine. sfîrşitul tot mi-e aproape. Ori crezi ca vreau să am parte, după ce-oi muri. de chinurile veşnice?
Scrîşni cheia în lacăte.
v - Cu bine, copilo! Ajută-ţi Dumnezeu milostivul! îi spuse vrăjitorul si, sărutînd-o.

— Nu te-atinge de mine, om negru de păcate ce eşti! Pleacă repede!... îl alungă Katerina. Dar el se şi făcuse nevăzut. ai
Inspăimîntată, ca nebună, privind zidurile hrubei, Katerina şopti:
— I-am *dat* Hnimi.li *rn* « - : --
, pvind zidurile hrubei, Katerina şop — I-am dat drumul! Ce-o să-i spun acum soţului meu? Sînt mi mai rămîne decît ă i il î
pierdur lî
eo săi spun acum soţului meu? Sînt pierdu
Nu-mi mai rămîne decît să intru cu zile în mormînt! Şi, hohotind de plîns nărui pe buturuga pe care şezuse cel întemniţat. Mai pe urmă, şopti din no Dar cel puţin am izbăvit un suflet. Dumnezeu vede cu ochi buni fapta mea Da, dar bărbatu-meu... Niciodată nu l-am minţit pînă acum. Oh. ce greu cumplit de greu o să-mi fie să nu-i spun drept!
Şi deodată, strigînd cu deznădejde: „A! vine cineva! El e! Soţul meu!" se prăvăli la pămînt, pierzîndu-şi simţirile.
VII
ti! !
jtl.v.
— Eşti cu mine, draga babei! Eşti cu mine, sufletele! auzi Katerina cîndîşi veni iar în simţiri, şi atunci o văzu în faţă-i pe bătrîna slujnică. Aplecată asupra stăpînei, baba, descîntînd-o parcă, şoptea întruna ceva şi o stropea cu apă rece, în timp ce făcea semne asupra ei cu mîna-i uscată ca iasca.
— Ce caut aici? întrebă Katerina, ridicîndu-se în capul oaselor, şi privi buimacă în jurul ei. Am în faţă Niprul, aud vuietul valurilor; în spate, dealurile... Unde m-ai dus, mătuşă?
— Nu te-am dus, te-am adus; în braţe ţe-am adus din hrubă, că te înăbuşeai sub pamînt. Am încuiat la loc cu cheiţa, ca să nu dai de bucluc cu pan Danilo.
— Unde-i cheiţa? se îngrijoră Katerina, privindu-şi repede cingătoarea. N-o văd.
— Ţi-a luat-o bărbatu-tău, copilo, ca să se ducă în hrubă să vadă ce face acolo vrăjitorul.
— în hrubă?... Mătuşă, moartea mă paşte! strigă Katerina.
— Păzeşte-ne de asemenea cumpănă, Doamne, şi apără-ne! Copilo, jupi-niţo, numai să taci, să nu spui nici un cuvînt, şi n-o să afle nimeni nimic!
— A fugit! rosti pan Danilo, chiar atunci venind spre nevastă-sa; ochii îi * scăpărau, sabia zbătîndu-i-se de şold zăngănea. A fugit trecletul, antihristul!
Katerina, de frică, se pierduse cu firea; îl întrebă tremurînd:
— I-o fi dat drumul cineva, soţul meu drag?
— Adevăr grăieşti tu, că i-a dat drumul careva; dar numai dracu putea face asta. Cînd mă uit, vrăjitorul nicăieri, iar în locul lui nişte scurtături puse-i fiare. Poftim, aşa a lăsat Dumnezeu pe lume, să nu se teamă ucigă-l toaca de braţul

căzăcesc! Ah. numai să-i fi trecut prin gînd unuia singur dintre cazaci
. -j dea drumul şi să dibăcesc eu cine-i vinovatul... oricît de greu l-aş tot n-ar fi destul!
Si dacă mi-ar fi trecut mie prin gînd?... scăpă vorba Katerina, dar, pe nsspăimîntîndu-se de ceea ce rostise, amuţi.
— De ţi-ar fi trecut prin gînd una ca asta, nu mi-ai mai fi nevastă. Te vîram • tr-un sac. coseam sacul la gură şi-i făceam vînt drept în mijlocul Niprului!...
Katerinei i se curmă răsuflarea, iar părul i se făcu măciucă pînă-ntr-atît, rit i se năluci că-l simte cum i se desprinde de pe pielea capului.

VIII

b

S-au strîns leşii la hotar şi de două zile tot într-o petrecere o ţin acolo, în hanul de la drumul mare. Şi nu prea-s puţintei, pramatiile. De bună seamă că-s porniţi să dea vreo năvală: unii şi-au luat şi muschetele; oriîncotro te întorci, n-auzi decît pinteni zornăind, săbii la şold zăngănind. Chefuiesc panii, chefuiesc şi se laudă care mai de care istorisindu-şi unii altora nemaipomenitele isprăvi ce-şi închipuie c-au săvîrşit, şi iau în rîs pravoslavnica noastră credinţă, poporul Ucrainei îl numesc argăţime a lor şi-şi răsucesc faloşi mustăţile şi azvîrl din capete făloşi, lăfăindu-se pe laviţe dinaintea meselor pline. Se află printre pani şi un popă de-al lor, papistaş. D-apoi că la ei popa-i o apă cu ei şi nici măcar n-aduce la înfăţişare a popă ca tot popa, de-al creştinilor: bea, chefuieşte laolaltă cu panii şi, sporovăind în spurcata-i limbă, toarnă măscări peste măscări. Dar lască nu se lasă mai prejos de-atît nici slugile şi nici oştenii lor: odată-i vezi aruncîndu-şi îndărăt către spate mînecile flenduroaselor caftane şi buricîndu-se de parc-ar fi cine ştie ce de ei. Joacă-n cărţi şi se plesnesc cu cărţile unul pe altul peste nas. Şi-au luat şi muieret, neveste smomite de pe la alţii. Ţipete, bătăi!... Au căpiat panii, se ţin de toate Wăstămăţiile: mi ţi-l înhaţă pe un ovrei de barbă, iau o pensulă şi fac cu vopsea semnul crucii pe fruntea lui păgînească; pun cartuşe oarbe-n pistoale Şi trag cu pistoalele în muieri să le sperie, şi-apoi dimpreună cu ereticul lor P°pă joacă şi joacă cracoviana, cît îi ţin picioarele. Asemenea dezmăţ peste ata pamîntului rusesc nu aduseseră cu ei altcîndva nici măcar tătarii. Numai ca întru ispăşirea păcatelor, pesemne, hotărîse Dumnezeu acestui pămînt să abă a îndura atîta necinstire! Iar în hărmălaia a toate stăpînă stîmită de Ieşi, mweu auzeai pomenindu-se cum că. peste Nipru, este unul. pan Danilo, ce are acolo o sfoară de moşie şi o soţie preafrumoasă... Nu se sţrînsese acolo grămadă cu gînd bun şleahta aceea!

tf*.

T

usuifc

N.V

Goi

«o

li.-

Acasă la el, în încăperea cea mare, sprijinit de masă şi cu fruntea rezema -în pumn, sade pan Danilo dus pe gînduri. Iară jupîniţa Katerina, pe marem vetrei, cîntă încetişor un cîntec.
— Nu ştiu ce-o fi, dar m-a prins o mîhnire adîncă, nevastă! vorbi pa Danilo. Capul mă doare, inima - şi ea. Parcă mă tot apasă ceva. îmi dă tîrcoae moartea, se vede.
„Oh, soţul meu scump! Mai bine de sînu-mi rezeamă-ţi fruntea! De ce să nutreşti gînduri atît de negre?" cugetă în mintea ei Katerina, dar de spus cu glas tare cele ce avea în minte nu cuteza. I-ar fi plîns sufletul s-o mai şi dezmierde soţul ei, măcar că ea se ştia greu vinovată în faţa lui.
— Ascultă ici, nevastă! vorbi Danilo. Cînd n-oi mai fi în viaţă, să nu laşi copilul de izbelişte. N-o să-ţi ajute Dumnezeu nici pe lumea asta şi nici pe cealaltă, dacă o să te lepezi de feciorul nostru. N-ar mai avea tihnă atunci osemintele mele să putrezească în reavănă ţarină, iar sufletu-mi cu atît mai puţin nu şi-ar afla pace.
— Da ce ţi-a venit să vorbeşti aşa, bărbate? Au cine rîdea zicînd că noi. muierile, sîntem becisnice - nu tu? Şi-acum chiar tu, iată, vorbeşti ca o muiere becisnică. Doar mai ai încă mult de trăit.
— Ba nu, Katerina, presimt că mi-e moartea pe-aproape. Din zi în zi parcă-i tot mai întristător pe

lume. Vin vremuri apăsătoare. Hei, cînd mi-aduc aminte cum a fost odinioară! Anii aceia n-au să se mai întoarcă nicicînd,.. Trăia pe-atunci Konaşevici[9], bătrînul hatman, cinstea şi fala oastei noastre! Ca azi văd trecîndu-mi prin faţă reghimentele lui de cazaci! Măreţe vremuri, Katerina! Sta încălărat bătrînul hatman pe un bidiviu negru pana corbului şi-n mînă îi sclipea buzduganul; în juru-i, slujitorii săi înarmaţi; ca o mare sîngerie de o parte şi de cealaltă fremăta oştirea zaporojenilor, numai cuşme rotunde cu fund roşu. Şi cînd a prins hatmanul a cuvînta către oaste, unul n-am mai mişcat, aşa-l ascultam toţi, smirnă. I-au dat lacrimi moşneagului cînd s-a apucat să ne aducă aminte ce bătălii vitejeşti purtasem noi şi ce isprăvi făcusem. Hei. de-ai şti, Katerina, cum ne-am mai tăiat noi atunci în săbii cu turcii! Pînă-n ziua de azi mi-a rămas neştearsă pe tidvă urma unei crestături cu sabia. Patru gloanţe m-au ciuruit, şi fiecare în altă parte a trupului. încă nu mi s-au închis cu totul nici azi rănile acele. Dar şi ce mai de avuţie a încăput pe mîinile noastre atunci, în lupte! Aur, nestemate - îşi făceau cazacii cuşma căuş. în cuşme turnau averile. Şi ce cai, nevastă, de-ai şti numai cu ce frumuseţe de cai ne-am întors noi de-acolo! Oh, n-o să mai am eu parte să nw avînt în asemenea lupte. Bătrîn, să zici, nu-s, vlagă am, dară căzăceasca sabie tăioasă îmi scapă din mînă ori de cîte ori dau s-o înalţ şi iacă, trăiesc aşa, r1

, f0St nici nu mai ştiu la ce trăiesc pe lume. în Ucraina, bună rînduială nC iai este: polc0™ ™ Ş esaulii se mănîncă între ei, ca cîinii. Nu-i nimeni în nU £a (or, să-i mai strunească. Nobilimea noastră, schimbînd tot mersul
urilor în ţară, a luat obiceiurile statornicite la poleci - a luat de la ei îifiicia..- Ş"a vîndut sufletul, s-a învoit cu trecerea la biserica greco-
ă. Ovreimea obijduieşte biet poporul. Eh, vremuri, vremuri! Vremuri use! Unde-s anii din tinereţea mea?.., Ia dă fuga-n pivniţă, băiete, de-mi adă n ulcior de mied! Vreau să închin întru slava traiului din vechi şi-a vremurilor
ce-au fost!

— Pane, cu ce soi de pîine şi sare să le ieşim înainte musafirilor? Că vin
lesii dinspre luncă întracoace! îi dădu ştire Steţko intrînd în casă.

— îi ştiu eu cu ce gînduri sosesc, grăi Danilo grabnic ridicîndu-se. Oşteni, oameni ai mei de credinţă! Şeile pe cai! La arme. Sabia sus! Nu uitaţi păsatul: plumbii! Să-i întîmpinăm pe musafiri cu toată cinstea ce li se cuvine!

Dar n-apucaseră bine cazacii să sară pe cai şi să-şi încarce muschetele, că leşii, ca frunza ce pică toamna din copaci, împînziseră tot dealul.

— He, he, avem dară cu cine să ne tot răfuim! spuse Danilo privind lung cum coborau dealul cu trufie, legănîndu-se în şei, trupeşii pani din fruntea oastei polece, călări pe cai cu hamaşament numai aurărie. Ni-i dat, se vede, să ne mai facem, încă o dată voia de-a mai mare dragul! Saltă şi te bucură, suflete al nostru căzăcesc, nu căta că-i cea din urmă oară. Aşterneţi-vă de-acum, pe chef şi petrecere, flăcăi, asta ne e nouă cea mai frumoasă zi de sărbătoare!

Şi-apoi s-a încins chiolhanul pe toată coasta dealului. Trage-i petrecere la toartă: fulgeră săbii, plumbii se ţes oridincotro, caii nechează şi tropotesc. Răcnete, de-ţi huie capul; fum, de ţi se-ntunecă vederea. S-a iscat o învălmăşeală cumplită: dar, în vălmăşagul acesta, cazacul pe loc obliceşte unde-i e priete-fiul, unde neprietenul. Doar că auzi un şuier de plumb - şi se prăvale din şa jweun călăreţ, cîtu-i el de ţanţoş; vîjîie o sabie - se şi rostogoleşte la pămînt Hreo căpăţînă, bolborosind vorbe fără şir.

Dar căzăcescul calpac cu fund roşu al lui pan Danilo necontenit se-arată în îmbulzeală peste tot; îţi cheamă de departe privirea brîul din fir de aur lucrat, cu care-i încins pan Danilo peste albastru-i caftan; coama negrului său cal necurmat flutură şi se răsuceşte năprasnic în vînt. Ca-n zborul păsării se-avîntă Danilo ba colo, ba colo; chiuie în răstimpuri şi, cu sabia lui de Damasc, păleşte mereu şi-n drepta şi-n stînga. Taie, cazace! Fă-ţi voia, cazace! Desfată-ţi inima vitează! Nu lua în seamă sculele încărcate de aur, nici scum-PŞle caftane ce poartă cei dimpotrivă-ţi! Călcă-n picioare şi aur. şi nestemate! Vlra sabia-n duşmani, cazace! Fă-ţi placul, cazace! Dar ia aminte şi la ce se pe-Jrece în urmă-ţi: hainii de Ieşi pun foc casei tale. îţi scot buluc din ogradă vitele spairnîntate Şi le mînă în fugă. Valvîrtej s-a întors din drum pan Danilo,

calpacul lui cu fund roşu e acum printre case ba colo, ba colo, şi se tot răre în juru-i droaia celor între care-a pătruns. f

Ceasuri, ceasuri fără număr luptă acolo, pe vale, cazacii cu leşii. Tot m puţini şi dintr-o parte şi din cealaltă rămîn. Dar pan Danilo nici că ostenes cu lunga-i suliţă năruie acum vrăjmaşii din şei, le calcă pedestrimea picioarele focosului său bidiviu; iată-l că şi-a izbăvit bătătura, iată că leşii început a da bir cu fugiţii; iată-i pe cazaci despuind stîrvurile năvălitorilor ri le iau caftanele cu fir de aur înflorate şi scumpele scule ce purtau; iată că pan Danilo, stînd gata să pornească a-i vîna din urmă pe Ieşi, cată din şa spre ai L să-i adune... cînd numai ce, dintr-o dată îi clocoteşte sîngele în vine de mînie a

dat cu ochii de tatăl Katerinei. Se-aţine vrăjitorul colo sus, pe creastă şi- ja la ochi cu muscheta. Drept asupra Iui îşi năpusteşte calul Danilo... Cazace, ia seama, te duci la pieire!... Muscheta detună - iar vrăjitorul nicăieri, a şi fugjt de ceea parte a crestei. Numai credinciosul Steţko îi mai zărise o clipă stacojiul vestmînt şi cealmaua. S-a clătinat pan Danilo în şa, s-a prăvălit la pămînt. Pe dată repezitu-s-a credinciosul Steţko spre stăpînu-său, dar panul zace jos, întins, şi ochii limpezi i se-nchid. îi gîlgîie roşu sîngele din rana de la piept. Dar totuşi a simţit pan Danilo, se vede, că sosise lingă el credinciosul lui slujitor, îşi înalţă pleoapele-ncet, îi mai scînteie ochii o dată: „Rămîi cu bine, Steţko! Spune-i Katerinei să nu-mi lase de izbelişte feciorul! Şi să nu-l lăsaţi nici voi. slujitorii mei de credinţă!" şi a amuţit. Zburat-a zburat căzăcescul suflet al panului; vinete i-s buzele panului acum. Doarme cazacul somn de veci.
Cu hohote plînge credinciosul lui slujitor şi-i face semn cu mîna Katerinei: „Vin-aici, jupîniţă, vino: straşnic chef a mai tras panul tău. S-a-mbătat criţă, s-a culcat ici pe pamîntul gol, reavăn. Şi mult timp de-acum înainte n-o să se mai trezească!"
Iar Katerina atunci, mîinile frîngîndu-şi, cade ca secerată peste trupul bărbatului ei răpus: „Tu, soţul meu, tu şoimanul meu, tu eşti cel ce zaci aici cu ochii închişi? Dă-mi mîna, scoală de jos! Hai ridică-te, ridică-te! Măcar o dată mai priveşte în ochii Katerinei tale, desferecă-ţi buzele, spune-mi măcar un cuvinţel... Of. uite cum taci, cum taci, domnul şi stăpînul meu! Şi te-ai învineţit ca faţa Mării Negre. Şi inima nu-ţi mai bate. Pane, pane al meu, de ce ţi-e trupul atît de rece? Lacrămile nu mi-s pesemne destul de fierbinţi, n-au putere să te încălzească! Plînsul nu mi-e pesemne într-atît de sfîşietor. cît să mi te trezească din somn! Cine-o mai duce de-acum oştirea-ţi la luptă? Calul tău. ne-gru corb. pe cine mai purta-va ca-n zbor de-acum înainte şi cine, strunindu-L s-o mai avînta cu el în fruntea oastei cazacilor, chiuind voiniceşte, iar cu sabia spîrcuind în dreapta şi-n stînga? Căzăcime, căzăcime, unde-i faima şi 61a virtuţilor tale? Zace doborîtă la pămînt faima şi fala virtuţilor tale! îngropaţi-n[13] dară şi pe mine. îngropaţi-mă împreună cu el! Ochii astupaţi-mi-i, cu ţarina

ţj.0ij.i! Sînul meu alb striviţi-l, capacul sicriului de lemn de arţar peste aSt e lasînd! Nu mai am eu de ce fi de-acum înainte frumoasă!" "ll Si plînge-aşa. plînge de se omoară Katerina; iar în zare acum, se iscă un mare de praf: soseşte în goana cailor, soseşte cu oaste-i. să vină-ntr-ajutor, esaul Gorobeţ.
Straşnic de frumos mai arată Niprul pe vreme liniştită, cînd îşi mînă în voia lui, tihnit, printre păduri şi dealuri, noianul valurilor repezi. Nici nu mai murmură; nici un bufnet în maluri. Te uiţi la el şi nu ştii: curge au ba măreaţa-i apă căreia mai că nu-i vezi celălalt mal, şi-ţi vine a crede că nu-i apă Niprul, o fi numai sticlă, numai oglindă, parcă-i un şleah peste măsură de lat, fără capăt de lung, un şleah ce străbate părînd că stă pe loc, deşi din timp în timp coteşte, o întreagă lume de frunză şi iarbă. Dragu-i e atunci şi dogorîtorului soare să se privească din slăvile lui în apa aceasta, drag le este şi pădurilor de pe maluri să-şi vadă chipul răsfrînt în limpedea ei oglindă. Hei, pădurile, pădurile verzi, cu pleata lor, zuluf lîngă zuluf! Dimpreună cu florile cîmpului, se strîng buluc, gînd la gînd cu ele, pe mal, de se apleacă să se vadă în apă şi nu se mai satură de privit, sorb din ochi încîntatul chip ce li se arată în unde şi-i surîd şi, legănîndu-şi ramurile, parcă întruna îi fac semne din cap, vesele. Spre largul Niprului însă. n-au ele cutezanţă a-şi arunca privirea: acolo, în larg, nu-şi oglindesc faţa decît doar soarele şi albastra cerului tărie. Rar pasăre să ajungă în zbor pînă la jumătatea apelor Niprului. Ehe, falnicul Nipru! Cîtu-i lumea lume, altă apă ca el nu găseşti! Şi tot asemeni, tot minunat de frumos arată Niprul şi în caldele nopţi de vară, cînd somnul pune stăpînire pe orice vieţuieşte - că om, că sălbăticiune, că pasăre, ce-o fi; şi numai sfîntul Dumnezeu atunci de mai cuprinde măreţ cu privirea cer şi pămînt, iar odăjdiile îi flutură în mers cu încetineală măreaţă. Ploaie se desprind stele după stele de pe dumnezeieştile odăjdii. Strălucesc stelele, îşi cern lumina peste lume şi, cernîndu-şi-o, toate o dată se dăruie Niprului. Pe toate le ţine strîns Niprul la întunecosul lui piept. Nu-i una să-i scape; doar de s-o stinge ea cumva sus, în cer. Neagră, cu ramurile încărcate de corbi ce dorm pe ele şirag, pădurea, şi cu pădurea delaolaltă rîpoasele dealuri sfîrtecate de trecerea vremii, necontenit se apleacă peste Nipru străduindu-se măcar cu prelunga lor umbră calea Sa-i taie, coperindu-l - dar e în zadar! Cîtu-i lumea lume, pe el nimic nu-l Poate ţine în loc. Mereu albastru, albastru ca o mare, Niprul îşi călătoreşte nul apelor lui noian şi oricînd. în toi de noapte ca şi-n toiul zilei, îl zăreşti de atit de departe cît îi este dat ochiului

omenesc să vadă. Cînd îl ia cu fiori răcoa-

Ţ n
-"Sol
rea nopţii tîrzii. Niprul, huzurind drăgăstos între maluri, le îmbrăţişează si strins, şi zvîrle în tot lungu-i o dîră argintie; sclipeşte dîra aceasta ca lama u săbii de Damasc; iară el, siniliul, adoarme apoi de iznoavă. Straşnicu-i J frumos Niprul de asemeni în astfel de clipe, şi cîtu-i lumea lume altă apă Ca J nu găseşti. însă cînd tabără pe bolta cerului namile de nori vineţii şi vînhi turbat îndoaie pînă la pămînt întunecata pădure şi stejarii trosnesc fulgerele, bucăţi-bucăţi rupîndu-se, brăzdează norii întruna, şi cu fiece scăpar a lor dau la iveală dintr-o dată faţa lumii întregi - atunci e crîncen Niprul! Urj atunci talazurile lui izbindu-se-n mal şi scapără şi ele şi gem luînd-o la fUgj îndărăt, şi plîng şi se revarsă iarăşi pînă hăt-departe în larg. Tot astfel se omoară de plîns bătrîna măicuţă a vreunui cazac, cînd îşi petrece feciorul ce pleacă la oaste. Gata de mari isprăvi şi de petreceri în lege, el, călare pe un cal negru tăciune, îşi cată de drum cu o mînă proptită în şold şi cuşma tufljta semeţ pe-o sprinceană; iară maică-sa, plîngînd cu hohote, vine în fugă după el, dă să-l oprească şi se ţine cu mîna de scările lui, şi apucă dîrlogii, dîrlogii îi rup degetele scăpîndu-i, şi plînge, şiroaie îi curg bătrînei din ochi lacrimi fierbinţi şi amare.

.. .în preajma limbii de uscat ce înaintează în Nipru, negre buturugi arse şi bolovani din zidurile castelului ce a fost se amestecă bezmetic cu valurile care se zbuciumă, fără ostoire luptînd. Iar de mal se tot ciocneşte de la un timp, ba săltată nalt de creasta valurilor, ba prăbuşindu-se afund între ele, o luntre care parc-ar vrea să poposească aici. Cine dintre cazaci s-o fi încumetat să pornească la drum peste ape într-un ceas ca acesta, cînd spumegă de mînie batrînul Nipru? Nu ştie acel cazac, se vede, că Niprul înghite oamenii ca pe nişte gîzulii.

Luntrea a tras la mal, din luntre coboară pe uscat vrăjitorul. Arată neguros vrăjitorul; inima i-au pustiit cazacii cu praznicul ce-au făcut întru pomenirea căpeteniei lor, panul Danilo, pe loc răzbunîndu-l. Şi scump mai plătit-au polecii uciderea lui: patruzeci şi patru de pani, başca oţelele şi caftanele lor, şi asemeni treizeci şi trei de scutelnici - toţi fărîme mici făcuţi; iară ceilalţi, dimpreună cu caii lor, mînaţi din urmă cu biciul, să fie vînduţi robi tătărimii. Trecu vrăjitorul printre mormane de buturugi arse şi, dintr-un loc, apucă în jos pe nişte trepte de piatră şi tot coborî, coborî pînă ajunse într-un bordei ce-şi durase el aici, în afundul pămîntului. Pătrunse în bordei, fără să i se audă paşii, şi nici măcar uşa nu scîrţîi, puse o oală pe masa acoperită cu faţa de pin-ză şi se apucă să arunce în oală una cîte una, cu lungile-i mîini, cine să-l mai ştie ce tainice buruieni: după aceea, apă luînd cu un căuş care era el de lemn. dar lemnul - dintr-un soi de copac nemaivăzut, o toarnă peste buruiene ş turnînd, şopteşte întruna ceva fără să i se audă glasul deloc: descîntă, vrăjeşte S-a umplut dintr-o dată încăperea de acea lumină răsurie: iar vrăjitorul atunci - te lua groaza privindu-l: sîngerie păru acum faţa lui, negre arătară zbîrciturile

o brăzdau adînc, şi ochii îi sclipiră ca doi cărbuni aprinşi. Om fără de lege, *f r* jţ în rele! Barba demult i-a cărunţit, faţa i-o ară cruciş şi curmeziş i(**rciturile,** trupul îi e veşted, dar el tot nu se lasă de săvîrşit grele păcate... 1 tise a pluti în văzduh, în mijlocul bordeiului, ceva ca un nor alb, singuratic, Viitorului îndată i se strîmbă obrazul de un fel de zîmbet de bucurie. Dar ce dintr-o dată apoi a rămas neclintit, cu gura căscată, fără să mai Hrăznească nici a clipi, şi de ce i s-a făcut părul măciucă? în norul din faţă-i . înfiripa încet-încet, luminos, un chip neştiut, şi de ce trecea, tot mai limpede i se arăta chipul acesta care sta cu ochii aţintiţi numai şi numai asupra vrăjitorului. Astfel de trăsături ale feţei, astfel de sprîncene, ochi, gură - nu mai văzuse vrăjitorul pînă atunci la nimeni. Niciodată de cînd trăia el nu mai cunoscuse vreun om care să fi avut chipul acesta. Şi nu s-ar fi putut zice că vedenia din faţa lui era înfricoşătoare cumva, dar el se pomeni prins de o groază de nebiruit. Şi tainicul chip ce se străvedea prin nor sta mereu neclintit, aţintindu-şi privirea asupra vrăjitorului.

S-a risipit norul; dar trăsăturile acelea nemaiîntîlnite vrăjitorul le vedea acum şi mai

limpede, iar sfredelitorii ochi ai vedeniei îl aţinteau neîncetat. Răcni deodată cu glas spăimîntător vrăjitorul, trîntind oala jos... Abia atunci pieri cu totul vedenia.

XI

— Draga noastră, nu-ţi pierde cumpătul, stăruia bătrînul esaul Gorobeţ, visele rareori spun adevărat.
— Surioară, o îndemna tînăra esaulului noră, culcă-te puţin, să te odihneşti. Vine acuşi doftoroaia, am să trimit s-o cheme; n-are pereche la tămăduit orice boală. O să-ţi descînte de sperietură.
— Şi să nu-ţi fie frică! o îmbărbăta fiul esaului, mîna punînd pe mînerul săbiei, ca să-i arate că el e aici oricînd, s-o apere. Nimeni n-o izbuti să-ţi facă yreun rău.
Katerina se uita la ei mohorîtă, cu privirile stinse, şi nu ştia ce să le raspundă. Se gîndea: „Eu, nimeni altul, am pus la cale pierirea-mi. Eu i-am dat drumul din temniţă vrăjmaşului." în cele din urmă. vorbi aşa:
— Nu mai am pace de răul lui! Sînt zece zile, iată, de cînd stau aici la voi, a Kiev, şi durerea din suflet tot nu mi s-a alinat nici cît de puţin. Nădăjduisem s* ani parte măcar să-mi cresc neîmpiedicată de nimeni feciorul, ca să-l razbune pe taică-su... Fioros l-am mai visat, fioros mai arăta! Să nu-l visaţi şi
Ol ferească Dumnezeu! Uite, şi acum îmi bate inima tare. A strigat la mine.

zice: „Katerină, de nu mă vrei de bărbat, să ştii că-ţi spintec pruncul sabia!..."
u

Şi, plîngînd cu hohote, Katerină se repezi spre leagăn, iar copilul, speri ţipă şi întinse minutele spre ea.
Clocotea de mînie fiul esaulului, fulgere îi scăpărau în priviri, auzind r spusese vrăjitorul. îşi ieşi din ţîţîni pînă şi esaulul:
— Tredetul! Antihristul! încerce numai să se înfăţişeze aici; o vedea el atunci de mai are sau nu braţ vînjos bătrînul cazac Gorobeţ. Şi apoi, înălţînd spre ceruri săgetătoarea-i privire: Martor mi-e Dumnezeu, ca-n zbor pornisem să-i dau ajutor frăţînelui nostru Danilo. Numai că alta a fost voia Celui-de-sus! Cînd am sosit, Danilo dormea somn greu, la fel cu atîţia şi-atîţia din căzăcirne ce şi-au aflat odihna de veci. Dar barem a fost el bogat, praznicul, ce i-ani făcui noi întru pomenire? Lăsat-am cu zile măcar vreun poleac? Ostoieşte-ţi plînsul pruncule! Nimeni n-o să cuteze a-ţi face vreun rău decît doar să nu mai fim în viaţă eu şi feciorul meu.
Şi spunînd aceste, bătrînul esaul veni lîngă leagăn, iar pruncul, zărind frumoasa lulea ferecată-n argint ce-i atîrna de lanţ la brîu esaulului alături de strălucitorul amnar, întinse mînuţele spre el şi prinse a rîde.
— O sa-i semene lui taică-su, zise bătrînul esaul, desprinzînd din lănţug luleaua-i şi dîndu-i-o în mînă. De stat în leagăn mai are, însă inima de pe acum îi dă ghes să tragă din lulea.
Katerină suspină uşurel şi se-apucă să clatine leagănul. Se înţeleseseră apoi cu toţii să-şi petreacă noaptea împreună, iar nu după mult, culcîndu-se, adormiră. Aţipi după o vreme şi Katerină. Domnea şi-afară şi-n casă o linişte netulburată; doar cazacii care erau de strajă nu dormeau. Deodată Katerină sări din somn ţipînd şi, la ţipătul ei, se treziră toţi ceilalţi. „L-a răpus, l-a tăiat cu sabia!" strigă Katerină şi se năpusti spre leagăn.
Degrabă se strînseră toţi în jurul ei şi încremeniră de spaimă văzînd cum zăcea pruncul în leagăn Iară viaţă. Nici un cuvînţ nu mai rosti nimeni şi nici nu le venea a crede că s-a putut săvîrşi asemeni nemaipomenită fărădelege.

XII

Departe, departe de ţinuturile Ucrainei, după ce treci prin Lehia de ramine m urma-ţi pînă şi oraşul acela mare cu numele de Lemberg[10] dai de un şir de înălţimi cu piscuri semeţe. înălţime după înălţime se urmează acolo şirag, precum veng.le unui lanţ de piatră şi, cuprinzînd cu stîncăria lor şi de-a drepta şi de-a stingă pămîntul, platoşă îi pun groasă, de cremene să nu-şi oare apele în el cumva marea cea veşnic vuitoare şi fără de stîmpăr. Ajung st.r - ia Valahia şi pînă la Ardeal[1] lanţurile acestea de piatră şi, alcătuind FILltă un zid ce aduce cu o nemaipomenit de mare potcoavă, despart popo-ji de cel din ţara ungurească. Prin părţile noastre dealuri atît de
, ite ce se numesc munţi, nu sînt. Ochiul nu se încumetă a măsura aceşti
ţi -
,r de om. Şi fără seamăn le este tot astfel şi înfăţişarea: au nu cumva marea
munţi
i cu privirea; iară pe culmea unora dintre ei nici n-a călcat pînă acum
luda, fugind vreodată, la vreme de furtună, dintre ţărmii ei cei fără capăt de lungi, zvîrlitu-şi-a

spre cer rînjitele-i talazuri, iar ele, împietrind, au rămas aşa neclintite în văzduh? Sau poate că, de-atîta greutate, s-or fi desprins din înalturi matahalele de nori ce aduc furtună, de s-au prăvălit claie peste grămadă pe pămînt? Că şi ei sînt tot fumurii la culoare, şi au creste albe ce strălucesc şi scînteiază în bătaia soarelui.
pînă la munţii aceştia, Carpaţi le zice, mai prinzi ici-colo vorbă rusească, ba chiar şi dincolo de ei graiul, pe-alocuri, sună cam ca al nostru parcă; dar de-aici mai departe, alta-i şi credinţa în Dumnezeu, alta şi limba. Sălăşluieşte pe acele coclauri norodul destul de mult la număr al ungurilor; care neam de oameni se dovedeşte a nu fi mai puţin meşter decît căzăcimea la încurat caii, la tăiat cu sabia şi la băut; iar în ce priveşte şeile cu întreg tacîmul lor şi caftanele scumpe, nu se zgîrceşte nicicînd la dat din buzunar oricîţi galbeni se cer.
Prin munţii aceia sînt iezere mari, de nu le cuprinzi cu privirea. Neclintită stă faţa iezerelor parc-ar fi sticlă, iar în apă ca-ntr-o oglindă se văd munţii cu tot cu pleşuvele lor piscuri şi cu poalele îmbrăcate-n frunziş şi verdeaţă.
Dar cine în puterea nopţii, fie că ard stelele-n cer, fie că nu, trece pe-aici călare pe un uriaş cal negru - corb? Ce novac din poveşti, nalt de stat şi trupeş de parcă n-ar fi om, străbate munţi şi văi în fuga calului, şi neclintita iezerelor apă îi răsfrînge în adîncul ei chipul şi înfăţişarea şi urieşescul sireap, iar umbra lui nesfîrşit de lungă saltă spăimîntător de pe o culme de munte pe alta? Străluce pe pieptu-i cămaşă de zale; pe umăr, o suliţă; sabia prinsă de oblînc i se zbate în mers si răsună; chivără şi-a tras-o pe ochi; nu-i mai rămîne desluşit la vedere decît neagra mustaţă; ochii, închişi; i se îmbină, lăsate, genele de sus cu cele de jos - doarme novacul. Şi aşa, cufundat în somn, ţine strîns dîrlogii calului şi-l hăţuieşte-, iar la spateîe lui, în şa cu el, se află un copilandru, scutierul lui, şi scutierul doarme şi el şi, cufundat în somn, se ţine stnns cu braţele de stăpînu-său, de novac. Cine-o fi călăreţul acest, încotro tne drumul, ce rosturi îl mînă - nimeni n-are de unde şti. Şi nu-i scurt rastinip de cînd tot cutreieră el munţii aceştia. De îndată ce se luminează de Zij de îndată ce se-aprinde răsăritul, călăreţul - nu-l mai vezi nicăieri; doar atît muntenii cîteodată, rar, bagă de seamă cum unduie peste culmi o umbră Ungă-prelungă, pe care nu înţelegi cine sau ce o lasă - ceru-i senin lacrimă.

T
A,
"so
fără strop de nor. Şi de îndată ce noaptea îşi aşterne peste lume zăbranicul *d* întuneric, iarăşi îl vezi, iarăşi îi răsfrîng iezerele chipul şi înfăţişarea, iar du e el, cutremurîndu-se de pe un ponor pe celălalt, vine în fuga calului umbra Munţi după munţi a străbătut necurmat călăreţul pînă ce a ajuns l Crivan. Mai înalt decît Crivanul alt munte nu-i în Carpaţi: parc-ar împărat peste toate crestele din juru-i, aşa se înalţă el asupră-le. Şi abia aici, în piscul Crivanului, au stătut cal şi călăreţ, şi mai adînc s-a cufundat atunci în somn novacul, iar norii, pogorînd spre el, l-au împresurat să-l ascundă vederii.

XIII jf

„Ssst... Mai încet, babo! Nu trînti uşa, doarme copilul. Mult timp a mai plîns feciorașul meu, pînă a adormit! Mă duc la pădure, babo. Ce te uiţi aşa la mine? Mă sperii: ca nişte căngi de fler se-ntind spre mine privirile tale... Brr! Ce lungi priviri! Ca nişte cleşti de fier! Şi-ţi ard ochii ca jăraticul! Mare lucru de nu eşti cumva o vrăjitoare! O, de eşti vrăjitoare, piei din faţă-mi! Vrei să-mi furi copilul... Ce om nesăbuit şi esaulul ăsta: crede că mie mi-ar fi pe plac să stau la Kiev; ba nici gînd, bărbatu-meu şi feciorul meu sînt aici, atunci cine să vadă aici de casă? Am plecat pe furiş, de nu m-a simţit nici pasărea măiastră scînd mi-am luat tălpăşiţa... Babo, te ştiu eu, vrei să fii iarăşi tînără - află că *:* nu-i greu deloc: numai să joci, atît trebuie: uite ici, la mine, cum joc..." Şi ; îndrugînd astfel de vorbe-n neştire, se şi porni pe danţ Katerina, priviri rătăcite aruncînd în jurul ei, şi proptindu-şi pumnii în şolduri. Chiuia cu glas subţiratic, tropotea iute; paşi făcea alandala, alandala sunau şi potcoavele ei de argint. I se zbătea pe dalbul grumaz cosiţa neagră, despletită. Ca pasărea zbura de colo-colo cînd pe un umăr, cînd pe celălalt, de ziceai că acuşi, sleindu-şi puterile, sau o să pice în nesimţire la pămînt, sau o să-şi ia zborul din lumea asta.
Jale-i mai era bătrînei doici a Katerinei, şiroaie îi curgeau lacrimile pe obrajii

scofîlciţi; inima li se rupea şi cazacilor de credinţă ai conacului, pri-vindu-şi stăpîna. Istovită acum, ea bătea molatic din picioare tot pe loc. închipuindu-şi că joacă gorliţa. în cele din urmă, oprindu-se, vorbi iarăşi:
— Măi flăcăi, am salbă la gît! Voi n-aveţi!... Şi deodată strigă, smulgîndu-şi de la cingătoare jungherul turcesc ce purta asupră-şi: Unde mi-e bărbatul? Oh. e prea scurt cuţitul ăsta, alt soi de cuţit îmi trebuie mie. (Şi la vorbele acestea îi dădură lacrimile, i se-ntristă chipul.) Departe-i pînă la inima lui tată-meu: n-o să i-o ajung cu jungherul acesta. Din fier a fost făcută inima lui, din fier bătut pe nicovală cu barosul. O vrăjitoare i-a făcut-o, în covălia din fundul iadului. De ce nu mai vine odată tată-meu? Ce, nu ştie că i-a sosit ceasul să-l străpung cu

loc sa
ti
«herul? Ori vrea pesemne să mă duc eu la... Şi, lăsînd baltă cele ce spusese nă atunci, începu să rîdă zănatic, luînd altă vorbă:
- Mi-a dat prin gînd să vă istorisesc o întîmplare cu haz: mi-am adus minte cum a fost înmormîntat soţul meu. Că doar trăia cînd l-am vîrît în afoapa... Ce-am mai rîs atunci!... Ia ascultaţi cum a fost, ascultaţi ici! Dar, în istorisească, prinse a cînta acest cîntec:

O *căruţă numai sînge:*
în căruţă un cazac
Rupt de plumbi, tăiat de săbii.
Lancca-n mînă el o strînge,
De pe lance curge sînge, *
Gîrlă curge sîngelc. ?
Un arţar în zăvoi creşte,
în arţar corb croncăneşte.
Muma fiul îşi boceşte.
Nu mai plînge, măiculiţăl ""•
Feciorul ţi s-a-nsurat,
O *domniţă şi-a luat* t:
Şi sub pămînt şi-a durat r
Căsuţă nouă, de zestre, ; *;
Fără uşi, fără ferestre.
Cîntecul s-a isprăvit
A jucat un rac c-un peşte...
Şi cine nu mă iubeşte, dare-ar frigurile-n
maică-sa![12] "-

Aşa i se amestecau ei în cap toate cîntecele. De cînd s-a întors acasă a trecut o zi şi-apoi încă una, dar ea de Kiev nici să mai audă şi de rugat lui Dumnezeu nu se roagă şi tot timpul fuge de lume, din zori pînă tîrziu seara umblă haihui prin întunecoasa pădure. Lăstărişul cu ghimpoasele-i crenguţe îi umple faţa şi umerii de zgîrieturi; cosiţa îi joacă-n vînţ, despletită; sub paşii ei sună uscat lăicerul gros al frunzelor moarte - ea nici nu se uită, nu-i pasă. Vine ceasul cînd se-ntunecă asfinţitul şi stelele încă n-au prins a răsări, luna-n cer nu străluceşte - ţi-e groază atunci să mai rămîi în pădure: în copaci se caţără sufletele pruncilor ce au murit nebotezaţi şi se-aruncă din ram în ram Şi hohotesc de plîns şi hohotesc de rîs prin bălării, prin urzici; din adîncurile Niprului, şirag dau buzna pe ţărm fecioarele ce înecîndu-se de bunăvoia lor Şi-au osîndit sufletul pierzaniei: te uiţi la cîte una. verde-i e părul de cînd zace ea în Nipru, şi din creştet părul îi curge pe umeri, lung, şiroind de apă şi plescăie stropii întruna prăvălindu-se de pe ea la pămînt - i se străvede fetei trupul prin apă ca printr-o cămaşă ţesută din tort de sticlă; îi flutură pe buze

un surîs tainic, obrajii i se-nvăpăiază, privirea ei te îmbie, te duce-n ispită Ca-n para focului s-ar încinge de s-ar iubi cu tine şi cum te-ar mai strînge braţe, cum te-ar mai săruta... Las-o, fugi, omul lui Dumnezeu! Sloi de ghear i-s buzele, unda cea rece-i aşternutul ei; te dezmiarda şi te gîdilă pîna te cT gata, şi-apoi te tîrăşte după ea în adîncuri. Dar Katerina la nimic nu se uită nici de rusalce nu-i pasă nebunei - pînă-n tîrziul nopţii aleargă întruna aşa ciî jungherul în mînă, şi-l caută pe taică-su pretutindeni.
Iată că într-o zi soseşte de cu dimineaţă la conac un oaspete pe care nul mai văzuse nimeni pînă atunci, om el bine legat, chipeş, cu caftan roşu, si întreabă de pan Danilo; stă el de ascultă pînă la capăt cele ce-i istorisesc slujitorii, îi dau lacrimile, îşi zbiceşte ochii cu mîneca, apoi strînge din umeri întristat. Că, zice, el şi răposatul Burulbaş cot la cot au luptat în războaie; cot la cot stînd, s-au tăiat amîndoi în săbii cu crîmlenii şi turcii; nici nu i-ar fi trecut prin gînd că lui Danilo avea să i se încheie viaţa în acest fel. Şi mai povesti el multe asemeni, după care pofti s-o vadă pe jupîniţa Katerina.
Mai întîi orice-i povestea musafirul, nimic nu asculta Katerina; dar pînă la urmă prinse a lua aminte la spusele lui, de-ţi venea s-o crezi cu mintea iarăşi întreagă. Luă el vorba despre Danilo, zicînd că se avuseseră unul cu celălalt ca fraţii; istorisi cum se aruncaseră odată, amîndoi alături, sub un stăvilar, să nu-i oblicească tătarii... Katerina - numai urechi, şi nu-şi mai lua privirea de la el. „De-acum se-nsănătoşeşte!" gîndeau cazacii stînd cu ochii pe ea. „Oaspetele acesta are s-o vindece! Uite-o numai cum ascultă, ca şi cum ar fi teafără cu adevărat!"
Iar oaspetele, din una-n alta, se-apucă a-i povesti cum că pan Danilo, într-un rînd, cînd tăinuiau ei între ei cu sufletele-n palmă, îi spusese: „Uite ce. fîrtate Kopriane: de-o fi voia Celui-de-sus să mă călătoresc mîine-poimîine de pe lumea asta, s-o iei la tine atunci pe nevastă-mea şi să-ţi fie nevastă.
Drept în luminile ochilor îl ţinti Katerina cu o privire înfricoşătoare. Şi dintr-o dată ţipînd: „A, el e, tata!" a şi dat năvală asupra lui cu jungherul.
Din greu a mai luptat oaspetele cu ea. trudindu-se să-i smulgă jungherul din mînă. Pînă la urmă tot i-l smulse, îşi avîntă braţul - şi se făptui fapta mişelnică: o ucise tatăl pe fiică-sa nebună.
Trezindu-se din uluire, dădură cazacii să tabere pe el numaidecît; dar vrăjitorul se şi încălărase şi, cu scările înfipte în burta calului, cît ai clipi nu-l mai văzuse nimeni.

T

opere
serile în cătuMdetllIaÎHkanka •

XIV

Nemaipomenită-i minunea ce se petrece într-un loc de prin împrejurimile r evului- Toţi panii şi hatmanii s-au strîns în păr acolo, de se uimesc şi ei ce
inunăţie se-arată ochilor: din acel loc, dintr-o dată a început să se vadă pîna hăt-departe spre toate capetele lumii. Desluşeai cum se-ntinde în zare,
lbastru. Limanul, iară dincolo de Liman nemărginirea Mării Negre. Oamenii umblaţi spuneau că ei deosebeau de aici pînă şi Crîmul, cum se înalţă el ca o namilă din mare, precum şi Sivaşul cu mlaştinile lui. Pe stînga se vedea pînă-n ţara Haliciului.
— Dar acolo ce-i? îi întreba necontenit pe cei bătrîni lumea ce se-adunase si întrebînd, arăta cu degetul spre o latură a cerului unde, în depărtare, se zăreau mai şters nişte culmi parcă sure, parcă albe şi mai mult semănînd a nori.
— Aceia-s Carpaţii, răspundeau bătrînii. Atîta-s de înalţi unii dintre munţii aceştia, încît în veci şi-n trai nu se mai duce de pe culmile lor zăpada, iară norii cei mari ce aduc furtună se apropie de ei cum ar trage luntrea de ţărm. şi-apoi acolo li-e masul.
Altă minune a fost de s-a petrecut atunci: fără veste se împrăştiară norii ce învăluiau cel mai înalt dintre munţi şi s-a văzut cum sta în pisc, neclintit, un călăreţ, din tălpi în creştet într-armat şi cu ochii închişi, şi atît de limpede îl vedeau toţi pe acel războinic, de parc-ar fi fost aproape de ei, la doi paşi.
Dar, cum se minunau toţi privind şi înfricoşîndu-se, unul din mulţime numai ce se-aruncă deodată în şa pe cal şi, crîncen trăgînd cu ochii într-o parte şi-n alta, ca şi cum se temea să nu-i ia cineva urma, plecă în goana mare, valvîrtej. Vrăjitorul era omul acela. Şi de ce se-nspăimîntase el pînă-atît? Avea el de ce: chipul tainicului războinic de pe munte - leit

chipul ce i se arătase mai înainte, în bordei, cînd se ţinuse iarăşi de farmece. Nici el nu putea pricepe de ce se pierduse cu firea văzînd acel chip, dar, mereu cu teamă cătînd în juru-i. fugea călare mai departe, de mînca pămîntul, şi-o ţinu aşa la goană întruna pînă ce-l apucă noaptea pe cîmp. iar în cer începură a se iţi stelele. Abia atunci porni îndărăt, s-o fi gîndit poate să ceară necuratului, acasă, a-i ticlui minunea ce văzuse. Cînd tocmai îşi îmboldea calul să treacă dintr-un salt peste gîrla ce-i sta în faţă, cum îşi întinsese rîul un braţ de-a curmezişul drumului, deodată calul, contenindu-şi de voia lui fuga, stătu Jocului, întoarse capul spre vrăjitor şi, minunăţie, îl pufni rîsul! sticliră fioros In întunericul nopţii cele două şiruri de dinţi mari, albi, între buzele lui răsfrînte. Măciucă i se făcu părul în cap vrăjitorului. Răcni sălbatic, îl podidise Un plîns nebunesc şi, fără să mai stea pe gînduri, mînă calul în goana mare de-a dreptul spre Kiev. Neîncetat i se năzărea că tot ce se afla în juru-i venea ln fugă de pretutindeni spre el. să-l prindă: copacii din întunecoasa pădure

prin care trecea parcă erau fiinţe vii, nu copaci - clătinau dojenitor din c legănîndu-şi negrele bărbi şi întruna întindeau spre el lungi ramuri, gata , sugrume; stelele, i se părea, alergau în cer care mai de care, luîndu-i înaim şi vestind tuturor nelegiuirile lui; pînă şi drumul, i se nălucea, pornise goană după el, să-l ajungă, să-l prindă din urmă. îngrozit şi deznădăjduit, ca zbor se-ndreptă atunci vrăjitorul călare spre Kiev, spre sfintele chinovii ale Kievului.

XV

• jiu

Sta singur-singurel schimnicul în peştera lui, departe de lume şi, citind la lumina candelei Sfîhta Scriptură, nici că-şi mai lua ochii din carte. Mulţi sînt anii de cînd s-a sihăstrit bătrînul în peştera aceasta. Şi-a încheiat cu mîna lui racla de scînduri negeluite, care noapte de noapte îi ţine loc de crivat, fată că, închizînd sfînta carte, şi-a început rugăciunile cuviosui moşneag... Dar atunci pătruns de-a buzna în chilie un om ca nealţii, unul fioros la înfăţişare. Văzîn-du-l, cuviosul schimnic mai întîi dădu un pas îndărăt, de uimire. Ca frunza plopului tremura înainte-i străinul; cătătura - piezişă, sălbatică; mocnea în ochii lui o cumplită văpaie ce parcă sta gata necontenit să zbucnească şi încă nu cuteza; te cutremurai pînă-n adîncul sufletului privindu-i chipul schimonosit.

— Părinte, roagă-te, roagă-te lui Dumnezeu pentru mine! strigă cu deznădejde omul acela. Roagă-te pentru sufletul meu sortit pierzaniei! mai spuse şi se trînti cu faţa la pămînt.

Cucernic cruce făcîndu-şi, luă preacuviosul schimnic o carte, o deschise -şi se înspăimîntă citind, şi se dădu îndărăt, scăpă cartea din mîini.

— Nu! Nemaiauzite ţi-s păcatele! Iertare nu-i pentru tine! Du-te de-aici, fugi! Nu mă pot ruga pentru tine!

— Nu? răcni străinul, ieşindu-şi parcă din minţi.

— Priveşte: slovele sfintei cărţi sîngerează. De cînd e lumea lume, păcate cum ai săvîrşit tu nimeni n-a mai săvîrşit vreodată.

— Părinte, nu-ţi rîde de mine!

— Du-te, suflet osîndit iadului! Nu-mi rid de tine. M-a cuprins teama. Rău e pentru oricine se află în prejmă-ţi.

— Ba nu, ba nu! îţi rîzi de mine, nu mai spune atîta că nu.. • Doar îţi văd gura deschisă: ia uite cum îmi mai arăţi albii tăi dinţi, moşnege!

Şi ca turbat năvălind asupra cuviosului schimnic, pe dată-l ucise. Un vuiet adînc se porni atunci, ca si cum ar fi gemut din greu cineva. Ş geamătul acesta pluti pînă departe peste cîmpii şi păduri. Dincolo de pădure-

braţe

ieşind din morminte se-nălţară; şi se cutremurară-n văzduh,

ficidu-se apoi nevăzute.

Nimic nici măcar groază nu mai simţi de-aici înainte vrăjitorul. Tot ce-i în î-i îi psre a fi d°ar ° tulbureală. Urechile îi ţiuie, capul îi vîjîie ca de o beţie; ce vede în faţa ochilor, parcă-i numai păienjeniş. Sărind în şa, porni glonţ Kanev cu gînd că de-acolo să treacă prin Cerkasî, şi apoi să ţină drumul foară spre tătărîme, la Crîm, şi nici el nu ştia de ce asta. Călătoreşte o zi, călăreşte două, dar să ajungă la Kanev - pace. Şi doar n-a greşit drumul; pînă cum, de cînd merge, de mult trebuia să fie în Kanev, însă Kanevul nici că se

arată. Mai pe urmă prinseră să lucească în depărtare nişte turle de biserici. Cînd colo, nu-i Kanevul, e Şumskul. Mare-i fu mirarea vrăjitorului, pricepînd că apucase în cu totul altă parte decît voise. Smuci dîrlogii, se-aşternu îndărăt la drum spre Kiev şi, după o zi de mers, sosi; dar nu sosise la Kiev, sosise la Haliri, oraş care se află mai departe decît Şumskul şi vine aproape de fruntaria cu ungurii. Nemaiştiind ce să facă, luă din nou calea-ntoarsă, însă, din nou simte c-a pornit spre zarea dimpotrivă, şi tot aşa de fiecare dată tocmai cînd credea că nimerise în sfîrşit drumul cel bun. Nimeni cîtu-i hăul n-ar fi în stare a spune ce era pe vrăjitor în acele clipe; însă de i-ar fi stat cuiva în putinţă să arunce o privire şi să vadă ce se petrecea în sufletul nelegiuitului, apoi noapte de noapte nu s-ar mai fi lipit somnul de el şi nici n-ar mai fi ştiut niciodată ce-i veselia. Nu mînie ar fi văzut în acel suflet, nu frică, şi nici ciudă pustiitoare. Nu-i cuvînt pe lumea asta care să poată numi ce simţea atunci, în sufletul lui, vrăjitorul. îi ardea, îi cocea în piept ceva ca o bubă, îi venea să ia în picioarele calului lumea-ntreagă - tot pămîntul cîtu-i pămînt, de la Kiev la Halici, cu oamenii şi cu tot ce-i pe el. să-l înşface şi să-i facă vînt în Marea Neagră, să se înece acolo. Dar nu de mînie-i venea aşa; nu, nici el nu ştia de ce. A tresărit şi l-au scuturat fiori, pomenindu-se că i se înălţau deodată în faţă Carpaţii cu muntele lor cel mai înalt, Crivanul. pe creştetul căruia poposise acum, aco-perindu-l ca o cuşmă, un nor mare, fumuriu; iar calul îl ducea întins înainte, se Şi pornise a sui coasta muntelui. Fără veste s-a împrăştiat norul şi atunci vrăjitorului i se arătă, stînd neclintit pe creasta muntelui, în toată fioroasa-i măreţie, acel războinic încălărat... îşi struni calul din răsputeri vrăjitorul mcercînd să-l oprească, îi trase zăbala îndărăt, de să-i sîngere botul: zadarnic: nechezînd smintit, coama fluturîndu-şi năprasnic, calul îl poartă ca vîntul drept spre războinicul de pe munte. Pe loc i se năluci vrăjitorului, şi îngheţă sufletul în el, că s-a clintit neclintitul călăreţ de pe munte şi c-a deschis ochii mari; şi că văzîndu-l pe vrăjitor cum vine ca vîntul spre el, a început deodată sa rda. Ca tunetul se rostogolea peste munţi, fărîmîndu-se-n văi, cumplitul Jtoyacuhii rîs şi, cînd se izbi de inima vrăjitorului, răsună şi-l cutremură nlauntru din tălpi în creştet. I se năzări vrăjitorului că pătrunsese în mărun-

r

«. jwtowMi fatttt A Unwfc
A[r].

taiele lui o matahală care-i călca în picioare tot ce avea el înlăuntru-i şi-i cu ciocanele în inimă, în tîmple... aşa de cumplit vuia înlăuntru-i rîsul ac Iar călăreţul, întinzînd fiorosul lui braţ, îl înhaţă şi-l ridică în vă a

.„iwjui *iui uiai,* u nuiaia şi-i naica in

într-aceeaşi clipită îşi dădu sufletul vrăjitorul şi tot atunci, mort, deschise m-*i* ochii. Mort era totuşi şi de mort îi era şi privirea. Atît de înfricoşător nu ev nici omul care-i om viu, nici cel din morţi înviat. Şi rostogolindu-şi în găVa *i* morţii lui ochi, de privi de sus în toate părţile, văzu vrăjitorul cum se scula din groapă morţii din Kiev şi cei din olatul Haliciului şi cei din Carpaţi. tot semănînd la faţă cu el ca picăturile de apă între ele.

Pămîntii, pămîntii, unul mai deşirat decît celălalt, unul mai supt cjec-. celălalt, s-au strîns grămadă, hulpavi, în jurul călăreţului de pe munte, iar el cu braţul întins asupra codaurilor, ţine strîns în pumn cumplita-i pradă. RiSe din nou cu hohote novacul şi le-o zvîrli cît colo într-o prăpastie. Şi toţi morţii sărind în prăpastie s-apuce prada, o înhăţară delaolaltă şi-şi înfipsera colţii în acel mort. Din străfundurile unde zăcea sub pămînt, voi atunci să se ridice încă unul, care era cel mai lung din toţi, cel mai înfricoşător din toţi; dar n-avea cum, nu-i sţa-n puteri să facă asta, într-atît de mare crescuse de cînd tot zăcea şi zăcea în pămînt; iară dacă s-ar fi sculat cumva, apoi răsturna şi Carpaţi, şi Ardeal, şi ţara turcească; doar cît se clintise, şi se pornise un cutremur pe faţa pămîntului dintr-o zare într-alta. Multe case atunci s-au mai prăbuşit. Şi multă omenire a pierit, strivită sub dărîmături.

Se aude adesea în munţii Carpaţi un fel de şuierătură prelungă, ca şi cura o mie de mori ar tot sfirteca apa cu roţile lor. Vine dintr-o rîpă fără fund, o rîpă în care nimeni nu s-a uitat vreodată, le e şi groază oamenilor să treacă pe îîngă ea, şi în adîncul acelei surpături liota de morţi stau de rup cu dinţii dintr-un mort. în toată lumea s-a întîmplat, şi nu de puţine ori, să se zdruncine pămîntul dintr-un capăt în celălalt: pricina, dau cărturarii desluşire, este că se află undeva, pe aproape de ţărmul mării, un munte din care ţîşneşte pară de foc şi din care năboiesc pîraie de apă fierbinte. Dar cei bătrîni, care de-o viaţă sălăşluiesc prin partea locului, în Ungaria şi-n olatul Haliciului, ştiu ei mai bine pricina şi zic aşa: iacătă, iarăşi dă să se scoale din gropă mortul acela care s-a lungit din cale-afară de cînd zace dedesubt - şi de-aceea se cutremură pămîntul.

.-.

) ti

XVI

Roata face lumea in oraş la Gluhov, împresurîndu-l pe un moşneag orb ce cinta din bandura ş, din gură, şi tot stă lumea şi-l ascultă de mai bine de un ceas. ru se mai pomenise aici cîntece atît de frumoase şi-atît de frumos

te Iară de zis. pornise moşul a zice, dintru început, despre hătmăniile de cj - dva. cu Sagaidacinîi, cu Hmelniţlci. Altfel erau toate pe acele vremi: pîna - depa fte se dusese vestea căzăcimii cum călca ea vrăjmaşul în copitele
- depa fte
lor si nimeni pe-atunci nu s-ar fi încumetat s-o ia peste picior. C A cîntat apoi şi nişte cîntece vesele moşul şi, cîntînd, îşi purta ochii, de
rcă i-ar fi avut teferi, peste lumea din jurul lui; iar degetele, cu peniţă de os l sată în vîrful lor fiecare, nici nu i le mai vedeai, aşa zburau peste strune şi ţi
părea că strunele cîntau singure, neatinse; şi toţi cei ce-l ascultau, bătrînii olecînd frunţile, tineretul cătînd cu ochii mari la moşneag, nici nu mai cutezau a-şi şopti vreo vorbă unul altuia.
— Acum, spuse orbul, ia să vă cînt din gură ceva despre nişte fapte petrecute în vremi străvechi.
Se strînse mai tare lumea în juru-i şi moşneagul începu aşa: „Au fost odată doi cazaci, unul Ivan, altul Petro, care-şi făceau vacul în Ardeal, unde pe-atunci stăpînea craiul Ştefan[13], carele mai era el şi crai ai Lehiei. Ca fraţi se aveau cei doi cazaci. «Ivane, uite ce: tot ce-o agonisi de-acum înainte unul din noi doi, să facem jumătate-jumătate. Bucuria unuia să fie şi a celuilalt; necazul unuia, necaz să fie pentru amîndoi: de-o fi să cadă viu unui dintre noi doi în mîinile vrăjmaşului, celălalt vîndă tot ce are numai să-rascumpere, iară de nu-i va sta în puteri, să se dea prins şi el potrivnicului. Şi cu adevărat că aşa făceau, toată agonisita lor o împărteau frăţeşte, jumătate-ju mătate, între ei; vite de apucau din vreun ceambur, sau cai, sau ce-o fi fost toate le împărţeau jumătate-jumătate între ei.
4
Bătea război craiul Ştefan cu turcul. Trei săptămîni sînt de cînd luptă el ci turcul şi nici că-l poate izgoni din ţară. Au turcii o amarnică de paşă carele numai cu vreo zece ieniceri avîntîndu-se, trece prin ascuţişul săbiei cît mi ţk ceata de oaste crăiască. Iată că atunci a dat craiul Ştefan sfoară în ţară cum că de s-o găsi cineva atît de viteaz, să i-l aducă viu sau mort pe-acel paşă. el ii Plăteşte simbrie viteazului cît întregii oştiri crăieşti delaolaltă. «Hai, măi frate sa prindem paşaua!» i-a spus Ivan lui frate-su de cruce, Petro. Şi s-au răzni* degrab cei doi cazaci, unul într-o parte apucînd, celălalt în cealaltă.
ttx. *
• .»*1 *m*
v - in*-
C-ar fi prins, că n-ar fi prins şi Petro paşaua, destul este că Ivan numai ce Se ftfăţoşează cu osmanlîul înaintea craiului Ştefan, plocon făcîndu-i-l ci arcanul de gît. «Halal să-ţi fie, voinice!» i-a spus craiul Ştefan şi a dat porunci

iV.

r

v- Gogol

să i se plătească lui Ivan simbrie cît întregii oştiri crăieşti delaolaltă; şi pj a mai dat poruncă, să i se hărăzească acolo unde-i va fi lui voia şi vite să j dea cîte o dori să aibă. Iar simbria ce-i plătise craiul, Ivan tot atunci a C împărţit-o pe din două cu Petro. Luat-a Petro jumătate din crăiască simbrie lui frate-su de cruce, dar nu mai putea de pizmă că Ivan avusese parte H asemenea cinstire din partea craiuîui, şi drept aceea în adîncul inimii lui i pus gînd rău lui han.
Au pornit călări amîndoi cazacii spre locul de peste Carpaţi, ce-i fusese hărăzit de craiul Ştefan lui Ivan. Iară Ivan şi-a luat şi fecioraşul în şa, legîndu-I cu o funioară de sine. Se face noapte de cînd tot merg şi merg, dar ei nici ca-şi contenesc drumul. Pruncul a adormit, a început să moţăie şi Ivan. Nu te da somnului, cazace, drumul la munte-i cu primejdie!... Ba las că are el Ivan cal bun care ştie singur drumul pretutindeni şi nu poticneşte şi nu pune greşit piciorul. într-un loc în munţi se cască o prăpastie, nimeni n-a ajuns vreodată cu privirea pînă-n afundul acelei prăpăstii; cîtu-i de la pămînt la cer, pe-atîta-i şi pînă-n afundul ei. Şi cărarea ţine chiar pe buza rîpei - de bine, de rău doi oameni călări mai încap alături pe cărarea aceasta, dar trei nici gînd. Purtîn-du-şi în şa stăpînul ce dăduse geană-n geană, calul lui Ivan călca acum cu grijă mare de tot, că se

afla pe partea dinspre rîpă. De cealaltă parte a lui venea, Petro călare şi tremura Petro de bucurie şi-şi ţinea răsuflarea, pîndind. Trage Petro cu ochiul în juru-i, să nu-l zărească cineva, şi-i dă brînci în prăpastie lui frate-su de cruce. Iară calul lui Ivan, cu tot cu stăpîn şi cu pruncul stăpînului, s-a tot dus de-a berbeleacul în rîpa.

s pe trai, huzurea de bine. Herghelii ca el nimeni altul n-avea. Turme de sa jte stăpînea el, la nimeni altul nu vedeai. Şi-apoi într-o zi a răposat.

Cît ce-a răposat Petro, chemat-a Dumnezeu în faţă-i la judecată sufletele cestor doi fraţi de cruce, Petro şi Ivan. «Crîncen păcat a săvîrşit ăst om! zis-a nomnul- Mi-e şi greu, Ivane, să-i găsesc osîndă pe măsura păcatului; hotarăşte-i-o tu!» Stat-a vreme îndelungă Ivan chibzuind ce osîndă, şi-n cele din urmă a spus: «Cumplit de mare rău mi-a făcut mie ăst om: ca Iuda a fost, sj.a dat pierzării fratele şi iată, m-a lăsat fără urmaşi pe pămînt, de mi s-a stins neamul şi pomenirea. însă fără de urmaşi şi fără să-i rămînă spiţa şi pomenirea de bine, omul e chiar ca sămînţa aruncată-n ţărînă, care degeaba a mai căzut în ţărînă. Că dacă nu răsare din ea nimic, nici nu mai ştie nimeni pe lume că a fost semănată acolo sămînţa.

Fă dară. Doamne, să aibă parte numai de rău, cît or trăi, toţi cei ce se trag din el! Şi coborîtorul care-i va încheia spiţa, să fie un nelegiut cum nu s-a mai pomenit altul pe lume! Şi la fiece a lui nelegiuire, bunii şi străbunii lui să nu-şi mai afle pace în mormînt, chinuri să îndure cît nu i-a fost dat niciodată cuiva şi de fiece dată să se scoale din morţi! Iar ăstui Iuda care-i Petro nici măcar atît să nu-i stea în puteri: a se înălţa din mormînt, la fel cu ceilalţi ai lui - şi de-aceea chinul să-i fie şi mai de neîndurat; ca într-o turbare să muşte ţarina şi să se zgîrcească în pămînt, de nevolnicie!

Apucîndu-se însă cazacul de-o cioată cu mîna, numai calul lui s-a dus în adîncuri. Porneşte dar Ivan, cu feciorașul în cîrcă, să urce malul rîpei îndărăt. căţărindu-se, ca să iasă la lumină sus; şi cînd nu mai avea mult pînă să ajungă, înalţă privirea şi vede că Petro se aţine cu suliţa să-l împingă iarăşi în prăpastie. «Doamne sfinte şi atotputernice, mai bine n-aş fi cătat în sus decit să-l văd pe cel cu care m-am prins frate de cruce că-şi îndreaptă suliţa spfe mine, să mă prăvale îndărăt în prăpastie. Frate-meu, dragul meu, vîră-n mine suliţa, dacă aşa mi-a fost mie scris să pier, numai cruţă-mi feciorul, trage-! sus. Cu ce-i vinovat un biet copil neştiutor să moară atît de crîncen?» Petro a ns. I-a împins înapoi cu suliţa, iar celălalt cazac s-a dus rostogol în afundul prăpastiei, dimpreună cu feciorul. Şi, după ce i-a luat Petro lui Ivan tot avutul.

Şi cînd va sosi ceasul ca acel coborîtor ce-i va încheia spiţa să întreacă măsura oricăror fărădelegi, eu, Doamne, fă să ies din prăpastia în care zac şi să urc călare în vîrful celui mai înalt munte, iar vlăstarul lui Petro să vină la mine şi eu să-l arunc din vîrful acelui munte în cea mai adîncă dintre prăpăstii. Şi toţi morţii care-s bunii şi străbunii lui. toţi, ori de pe unde au trăit cît au triit, să tabere pe el din toate colţurile pămîntului ca să-l sfîrtece cu dinţii rePt plată pentru cîte chinuri au avut de îndurat din pricina lui. şi-n veci de veci mereu să-l sfîrtece aşa. iar eu. uitîndu-mă la el din pisc, să mă desfăt Pnvindu-l cum se canoneşte! Iar ăstui luda care-i Petro nici măcar atît să nu-i Slea în puteri: a se înălţa din mormînt, ca să se arunce şi el asupra străne-Potului să-l sfîrtece şi el. ci numai să se muşte pe sine însuşi, iar ciolanele să-i

-crească necurmat şi, cu cît o trece timpul, cu atît mai lungi să i se facă, fa -fel şi durerea din ele sporindu-i necurmat. Şi asta să-i fie cea mai cumplita dS . toate pedeapsă: că doară nu-i mai mare canon pe sufletul cuiva decît * , dorească a se răzbuna şi să nu se poată răzbuna.»